

Tuen käsikirja

Sisällysluettelo

1. TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET JA LÄHTÖKOHDAT	4
1.1. Lähikoulu ja inklusio.....	4
1.2. Koulupolut Hämeenkyrössä	5
1.3. Varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	5
1.4. Varhainen puuttuminen perusopetuksessa	5
2. TUEN TOTEUTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	6
2.1. Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa.....	7
2.2. Tehostettu tuki varhaiskasvatuksessa	7
2.3. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa	8
2.4. Tuen toteutus.....	8
2.5. Tuen arviointi	9
2.6. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	10
2.7. Tuen muodot ja resursointi varhaiskasvatuksessa.....	12
3. TUEN TOTEUTUMINEN ESIOPETUKSESSA	13
3.1. Yleinen tuki esiopetuksessa	13
3.2. Hyvän yleisen tuen käytänteiden tarkistuslista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	15
3.3. Tehostettu tuki esiopetuksessa	20
3.4. Erityinen tuki esiopetuksessa	20
3.5. Tuen muodot ja resursointi esiopetuksessa: Hämeenkyrön esiopetuksen tuen kolmetasoinen malli.....	21
3.6. Asiakirjojen käytänteistä esiopetuksessa.....	22
3.6.1. Pedagoginen arvio	23
3.6.2. Oppimissuunnitelma tehostetussa tuessa	24
3.6.3. Pedagoginen selvitys	25
Kasvun ja oppimisen nykytilanne.....	26
Toteutunut ja suunniteltu tuki.....	26
Esitys lapsen erityisen tuen tarpeesta	26
3.6.4 HOJKS	27
3.7 Pidennetty oppivelvollisuus.....	29
3.8 Yhteisöllinen oppilashuolto	29
4. 1-6 –VUOTIAIDEN KEHITYS JA NEUVOLAN HUOLITAIVAAT	30
4.1. 1-1½ -vuotias.....	30
4.2. 2-vuotias	31
4.3. 3- vuotias	33
4.4. 4- vuotias	34
4.5. 5- vuotias	35
4. 6- vuotias	36

5. Joustava esi- ja alkuopetus, JOTO	37
6. TUEN PORTAAT PERUSOPETUKSESSA	39
6.1. Kolmiportaisen tuen muodot perusopetuksessa	40
6.2. Pedagogisten asiakirjojen käytänteet perusopetuksen luokilla 1.-6.....	42
6.3. Yleisohje pedagogisten asiakirjojen kokoamiseen	43
6.4. Ohje tuen vaiheen muuttamiseen Wilmassa.....	46
6.5. Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa	46
7. YLEINEN TUKI PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.....	47
7.1. Yleisen tuen kuvaus	47
7.2. Hyvän yleisen tuen käytänteiden tarkistuslista	47
8. TEHOSTETTU TUKI PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.	52
8.1. Pedagogisen arvion laatiminen	52
8.2. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatiminen.....	54
9. ERITYINEN TUKI PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.	54
9.1. Pedagogisen selvityksen laatiminen.....	55
9.2. Oppilaan ja huoltajan kuuleminen	56
9.3. Erityisen tuen päätöksen tekeminen.....	56
9.4. Erityisen tuen päätös erityistilanteissa.....	57
9.5. Erityisen tuen päätöksen päivittäminen.....	57
9.6. Erityisen tuen päätöksen vaiheet Hämeenkyrössä	58
9.7. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)	58
9.8. Oppimäärän yksilöllistämisen vaiheet Hämeenkyrössä	59
10. PAINOALUEIDEN MÄÄRITTELY TEHOSTETUSSA JA ERITYISESSÄ TUESSA	60
11. VUOSILUOKALLE JÄTTÄMINEN	62
12. VUOSILUOKKIIN SITOMATON OPISKELU KAIKILLA TUEN PORTAILLA	64
13. OPPIVELVOLLISUUDEN PIDENTÄMISEN VAIHEET HÄMEENKYRÖSSÄ.....	64
14. PSYKOLOGIPALVELUT	65
15. LÄSNÄOLOMALLI	67
16. KUN HUOLI HERÄÄ KOULUISSA	69
16.1. Kiusaaminen.....	69
16.2. Mielialan lasku	69
16.3. Epäselvät poissaolot	70
16.4. Huono käytös	71
16.5. Salaisuuden kertominen	72
16.6. Päihteet.....	73
17. VUOSIKELLOT	75
17.1. Rehtorin vuosikello (TÄTÄ EI VARMAANKAAN OLE PÄIVITETTY?)	75

17.2. Oppilashuollon vuosikello.....	78
17.4. Nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen ensimmäiselle luokalle.....	80
17.5. JOTOn vuosikello	82
17.6. Erityisopetuksen vuosikello	84
17.7. Hyvinvoinnin vuosikello Akaan pohja? HYVINVOINTIKORDINAATTORI PÄIVITTÄÄ?	85
18. LINKIT MITÄ TÄNNE? Otetaan pois, vai annetaan olla?	87

1. TUEN JÄRJESTÄMISTÄ OHJAAVAT PERIAATTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Tuen järjestämistä ohjaavat *varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmat* sekä *varhaiskasvatus- ja perusopetuslaki*.

Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen suunnitelman mukaan lapselle tulee järjestää tuki päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Tuen tarve arvioidaan ja tuki annetaan heti tarpeen ilmetessä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Lapsella on oikeus saada tukea omassa ryhmässään. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä. Annettavalla tuella on oltava jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä edelleen perusopetukseen siirryttäessä, tai jos lapsi vaihtaa yksikköä. Näissä tilanteissa tiedonsiirto on hyvin merkityksellistä.

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

1.1. Lähikoulu ja inklusio

Opetussuunnitelman (OPS 2014) mukaan koulujen tulee toimia inklusion periaatteen mukaan. Koulun tehtävänä on tukea jokaisen oppilaan oppimista, kehitystä ja

hyvinvointia sekä edistää osallisuutta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Lähikouluperiaatteen ja inklusion periaatteen mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuki pyritään tuomaan oppilaan kasvuympäristöön omassa lähikoulussa. Tukea annetaan oppilaalle omassa lähikoulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Toiminta-alueittainen opetus järjestetään Kirkonkylän koulun pro-luokassa. Jokaisen lapsen yksilöllinen tuen tarve arvioidaan ja ratkaistaan riittävän tuen tarjoamisen näkökulmasta lapselle sopivin koulu.

1.2. Koulupolut Hämeenkyrössä

1. Sasin päiväkoti, esiopetus -> Mahnalan Ympäristökoulu
2. Heinijärven päiväkoti, esiopetus -> Heinijärven koulu
3. Kirkonkylän esiopetus -> Kirkonkylän koulu tai Kyröskosken koulu
4. Kyröskosken esiopetus/Pilke Väinämöinen Kyröskoski -> Kyröskosken koulu

1.3. Varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tuen lähtökohtana on lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Tuki koostuu yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä järjestelyistä ja tavoitteista, jotka kohdistuvat yhteisöön ja oppimisympäristöön. Tuki tulee aloittaa heti tuen tarpeen ilmetessä.

1.4. Varhainen puuttuminen perusopetuksessa

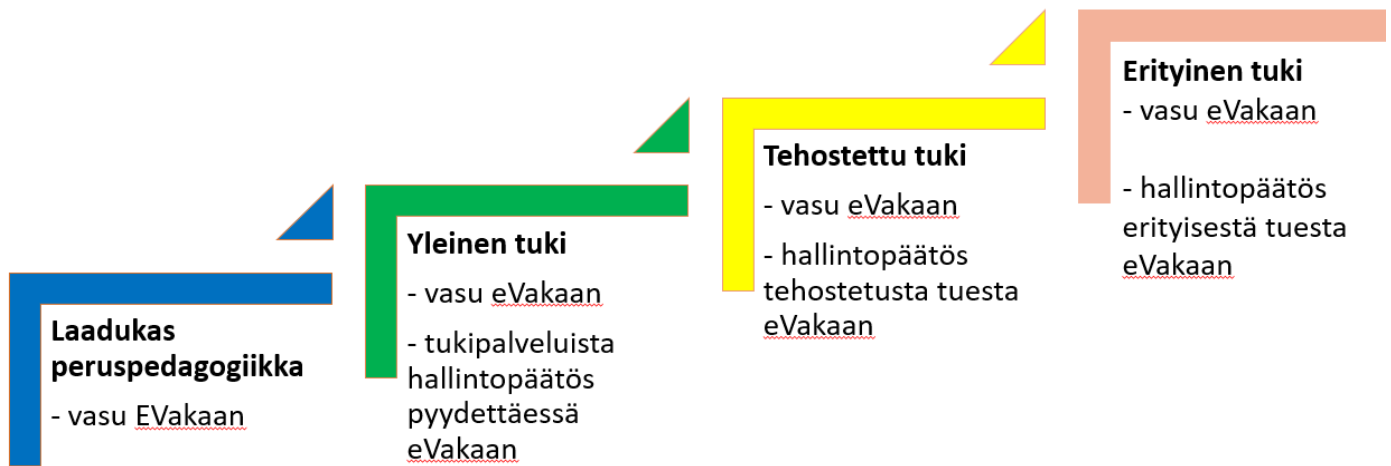
Perusopetuslain mukaan jokaiselle lapselle ja oppilaalle on taattava hänen tarvitsemansa tuki perusopetuksessa. Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat opetusryhmän ja kunkin oppilaan vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Opetusta ja tukea suunniteltaessa kiinnitetään erityisesti huomiota oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja lähtökohtaisesti omassa ryhmässä/ luokassa tapahtuvaan tukemiseen. Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

2. TUEN TOTEUTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ennaltaehkäistään pedagogisilla järjestelyillä sekä erilaisilla työtavoilla, kuten muun muassa suunnitelmallisesti toimintaa eriyttämällä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä oppimisympäristöjä muokkaamalla. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli arjen laadukas pedagogiikka ei vastaa riittävästi lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.

Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta, kuten esimerkiksi neuvolan taholta. Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu, eikä tuen saanti edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi otetaan huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstömitoituksessa tai ryhmäkoossa.

Kuvio: Tuen tasot varhaiskasvatuksessa

2.1. Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä ja se on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja / tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea. Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

2.2. Tehostettu tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä ja sitä annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, niin kauan, kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapoja vahvistamalla tai niitä lisäämällä. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen

muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista. Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

2.3. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen.

Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä ja tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja se on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

2.4. Tuen toteutus

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää *pedagogisia*, *rakenteellisia* sekä *hoidollisia tuen muotoja*. Niitä voi toteuttaa samanaikaisesti ja osana varhaiskasvatuksen päivittäistä perustoimintaa heti tuen tarpeen ilmettyä, muunnellen työtapoja sekä oppimisympäristöjä lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus sekä oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa.

Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat muun muassa toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen sekä toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi. Pedagogisia tuen muotoja ovat niin ikään sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat

kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja / tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen; lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen. Lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat niitä menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta. Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

2.5. Tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea, sen tarvetta, riittävyttä sekä toteutumista arvioidaan kaikilla tuen tasoilla tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä

tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta, mutta myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen. Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

2.6. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja / tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja se laaditaan yhteistyössä muun henkilöstön, lapsen sekä ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio - mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

2.7. Tuen muodot ja resursointi varhaiskasvatuksessa

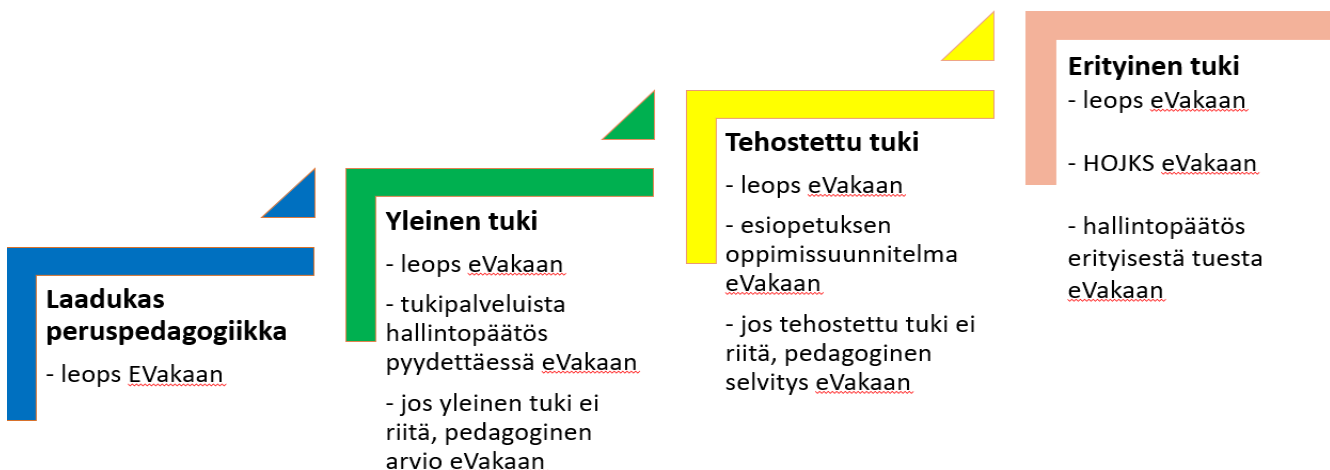
	Laadukas peruspedagogiikka	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Tuen muodot	Kunnan ja lasten yksilöllisten vasujen mukainen toiminta	Pedagogisia tukitoimia toteutetaan sekä ryhmätasoisesti että yksilöllisesti lapsen omassa ryhmässä. Rakenteelliset tuen muodot: -henkilöstön koulutus -työvuorojen hienosäätö kohdentaa resurssia sinne, missä tarve eniten +Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot	Tuki on yksilöllisempää, säännöllistä ja monipuolista Rakenteelliset tuen muodot: -paikkakerroin 1-1,5; voi olla myös esim. 1,3 -useamman ryhmän yhteinen resurssiohjaaja tai ryhmäohjaaja -henkilöstön koulutus -työvuorojen viikoittainen hienosäätö -0-85h/kk huomioiminen --> pienentää ryhmää -lapsiryhmän ja henkilöstörakenteen suunnittelu +Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot	Tuki on yksilöllisesti suunniteltua. Voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästä toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen (Vakalaki 15a§). Tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista. Rakenteelliset tuen muodot: - paikkakerroin 1-2; voi olla myös esim. 1,3 -useamman ryhmän yhteinen resurssiohjaaja, ryhmäohjaaja tai henkilökohtainen ohjaaja -henkilöstön koulutus -työvuorojen viikoittainen hienosäätö -0-85h/kk --> pienentää ryhmää -lapsiryhmän ja henkilöstörakenteen suunnittelu +Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot
Erityis-opetus ja veon rooli		Veon rooli on konsultoiva	Veon rooli konsultoiva, veon yksilöllinen opetus ja / tai pienryhmät	Veo aina mukana, veon yksilöllinen opetus ja / tai pienryhmät
Kenelle	Kaikille lapsille	Ensimmäinen keino vastata tuen tarpeeseen. Yksittäiset tuen muodot, tuki on lyhytkestoista ja intensiteetiltään matalampaa	Lapselle, jolle yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää. Tarve eriyttää ja yksilöllistää opetusta ja ohjausta. Tuki on säännöllistä ja käytössä on useita tuen muotoja ja toteuttamistapoja.	Lapselle, jolla tuen tarve on monialaista. Tarve yksilöllistää opetus ja ohjaus useissa tai kaikissa arjen tilanteissa.
Erityis-pedagogisen osaamisen rooli tuen suunnittelussa	Vahva pedagoginen osaaminen	Vahva pedagoginen osaaminen	Erityispedagogisen osaamisen rooli korostuu	Erityispedagogisen osaamisen rooli vahva
Monialainen yhteistyö	Tavanomaista yhteistyötä esim. terveydenhoitajan kanssa	Mahdollista	Yleensä ainakin yksi taho	Useita yhteistyötahoja
Tuen toteuttaminen ja vastuut	Varhaiskasvatuksen opettaja ja koko ryhmän henkilöstö	Varhaiskasvatuksen opettaja, veon konsultaatio, koko ryhmän henkilöstö	Varhaiskasvatuksen opettaja ja veo, koko ryhmän henkilöstö	Varhaiskasvatuksen opettaja, osa-aikainen erityisopetus veo ja koko ryhmän henkilöstö

3. TUEN TOTEUTUMINEN ESIOPETUKSESSA

Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Koulunkäynnin ja oppimisen tukimuotoja on mahdollista saada kaikilla tuen portailla, mutta tukimuotojen määrä ja vahvuus vaihtelevat riippuen siitä, millä tuen portaalla (yleinen / tehostettu / erityinen tuki) oppilas on.

Tuen tasot Hämeenkyrön esiopetuksessa – asiakirjat ja päätökset

3.1. Yleinen tuki esiopetuksessa

Esiopetuksen kasvun ja oppimisen tukea velvoittaa ja ohjaa:

- *Perusopetuslaki (628/1998)*
- *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*

Esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta velvoittaa ja ohjaa:

- *Varhaiskasvatustalaki (540/2018)*
- *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*

Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen esiopetussuunnitelmaan.

Yleinen tuki pitää sisällään kaikki sellaiset toimintatavat ja käytänteet, jotka tukevat kaikkia ryhmän lapsia. Yleisen tuen pohjana on laadukas esiopetus, joka on lasten tarpeista käsin suunniteltua, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin pohjautuvaa toimintaa. Esiopetustoiminta on monipuolista sekä toiminnallista ja myös leikillä on toiminnassa keskeinen merkitys. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen, ja sitä annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Yleisen tuen periaatteita:

- Turvallinen, sensitiivinen lasta kunnioittava ilmapiiri, huomioi lapsi käytöksen takaa
- Luo lapsen ja itsesi välille hyvä vuorovaikutussuhde
- Vertais- ja pienryhmätoiminta, mutta myös koko ryhmän toiminta (osallisuus)
- Oppimisympäristössä mahdollisuus toiminnalliseen ja aktiiviseen oppimiseen, huomioidaan lapsen erilaiset tavat oppia ja otetaan huomioon lapsen kiinnostuksen kohteet
- Oppiminen tapahtuu pääosin toiminnan ja leikkien kautta
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki
- Tarvittaessa moniammatillisen asiantuntijaryhmän tuki
- Mahdolliset oppimista tukevat välineet
- Yhteistyö huoltajien kanssa

3.2. Hyvän yleisen tuen käytänteiden tarkistuslista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Tukitoimia tulee kokeilla pidemmän aikaa, jotta niiden vaikutukset saadaan selville.

Fyysinen oppimisympäristö	selite
Tilan ilmanvaihto, lämpötila ja valaistus on tarkistettu ja säädetty.	Viesti korjaustarpeista esihenkilölle ja kiinteistöhoitoon, myös ulkoilussa nämä huomioitu.
Tavaroilla, leluilla ja välineillä on omat kuvitetut paikat.	Kuvien avulla lapset opettelevat lelujen paikat siivotessaan niitä takaisin paikoilleen.
Oppimisympäristö on houkutteleva, kiinnostava ja leikkiin kutsuva.	Myös rauhoittumiselle sekä rauhalliselle leikille on oma paikka sekä tila. Kaukana häiriötekijöistä, aikuisen lähellä. Paikanrajauksen voi tehdä esim. matolla. Oma paikka luo turvaa.
Työskentely- ja leikkipisteet on jaettu.	Hiljaiset ja äänekkäät leikkialueet on erotettu toisistaan esim. huonekaluilla, sermeillä, matoilla.
Oppimisympäristön selkeyteen kiinnitetään huomiota.	Häiritsevät tavarat tasoilta ja seiniltä pois. Vähennetään ärsykeitä ja tavarat ovat paikoillaan. Huomioidaan lasten yksilöllinen tilantarve esim. jonottaessa.
Naulakko-, istuma- ja lepopaikat on määritelty / nimety / kuvitettu.	

Keskittymisen vahvistaminen	selite
Leikki ja toiminta toteutetaan pienryhmissä.	Harjoiteltavien taitojen, sosiaalisten suhteiden tai kiinnostuksen kohteiden mukaan. Pedagogisesti suunnitellut pienryhmät.
Apuvälineet	Anna lapselle käsiin hypisteltäväksi esine, joka auttaa keskittymään esim. helmi, sinitarra, tms.
Rajaa ärsykeitä	Vähennä oppimisympäristöstä keskittymistä häiritseviä visuaalisia ja auditiivisia ärsykeitä. Hyödynnä tarpeen mukaan sermiä, kuulosuojaimia tms.
Visuaalinen tuki	Sanoitetaan ja kuvitetaan mitä tapahtuu. Kuvien avulla vahvistetaan lapsen ymmärrystä toiminnasta ja täten kiinnittymistä toimintaan.

	Ajan hahmottamiseksi time-timer auttaa ymmärtämään oppimis-/leikkihetken kestoa. Paljonko aikaa on varattu ohjattuun tekemiseen vr. leikkiin.
Lapsilähtöisyys, lasten kiinnostuksen kohteet ja innostava virittäminen aiheeseen lapsille ominaisin keinoin.	Hyödynnetään leikkiä, toiminnallisuutta sekä erilaisia välineitä. Osallistetaan lasta toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä kasvattajan kanssa.
Lapsen taitojen ja osaamisen tasoiset tehtävät ja toiminnot.	Toiminnassa on riittävästi lapsen ikään liittyvää haastetta ja vaihtelua.
Riittävästi taukoja.	Aikaa ajatella / tutkia / ihmetellä. Taukoja oppimishetkien väliin esim. leikkimistä. Liian pitkissä oppimishetkissä keskittyminen herpaantuu. Ulkoilu on tärkeää lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen näkökulmasta. Ei siis jätetä hitaampia ulkoilun ajaksi sisälle.
Toiminnallisuus.	Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, ikätaso ja taidot huomioidaan. Toiminnallisuus nostaa keskittymiskykyä. Annetaan lasten itse hakea tarvittavat tavarat ja materiaalit. Hyödynnetään oppimisessa kehollisuutta, välineitä sekä eri tiloja niin sisällä kuin ulkona.

Luovan toiminnan vahvistaminen	selite
Mielikuvituksen tukeminen.	Sadut, ilmaisu, erilaiset leikkiympäristöt mm. metsä.
Mahdollisuuksia luovaan toimintaan.	Välineet / tarvikkeet lasten saatavilla.

Toiminnanohjauksen tukeminen	selite
Selkeät ja johdonmukaiset, yhdessä sovitut säännöt ja rajat.	Yhteiset säännöt kuvitettu ja näkyvillä ryhmätilassa. Ryhmän työntekijät toimivat yhdessä sovittujen käytänteiden mukaisesti lasta ohjatessaan.

Kasvattaja toimii lapselle mallina, osallistumalla leikkeihin ym. toimintaan.	<p>Lapsen omatoimisuuden vaatimus kasvaa asteittain. Aluksi kasvattaja sanoittaa ja mallintaa lapselle toimintaa ääneen, seuraavaksi esitetään lisäkysymyksiä toiminnanohjauksesta. Lapsia kannustetaan ohjaamaan itseään omalla puheellaan tai toistamaan annettu ohje.</p> <p>Kokeile loruja ja lauluja helpottaaksesi toiminnanohjeiden mukaan etenemistä.</p> <p>Lapsen kanssa leikkiminen tuottaa lapselle mielihyvää ja vahvistaa hänen itsetuntoaan. Kasvattaja toimii leikin tukijana sekä on kiinnostunut lapsen kiinnostuksen kohteista.</p>
Visuaalinen tuki	Toimintatilanteet esim. ruokailussa, wc:ssä käyminen (ensin, sitten). Oppimistilanteessa pilkotaan vaiheet kuvilla.
Ennakointi: aloitukset, lopetukset, toiminnanmuutokset.	Toistuvat tilannevihjeet: Kuva/ääni toiminnan alkamisesta ja päättymisestä. "Kuuntelu"- merkki Kuvatuki: tehtävä, toiminta, päivä, viikko.
Rutiinit	Samanalaisena toistuvat toimintatavat tukevat toiminnanohjausta. Lapsi tietää mitä häneltä eri tilanteissa odotetaan.
Toisten lasten ja vertaisryhmän mallin tuki on hyödynnetty.	Mallioppiminen, pienryhmien muodostaminen, inklusio.
Tulevan läpikäyminen kertoen ja/tai kuvin ryhmän kanssa.	Päivä- ja viikkojärjestys strukturoitu, kuvitettuna kalenteriseinällä, lasten tasolla, ennakointi.
Leikki-/toimintataulun käyttö.	Leikkialueille jakautuminen.
Siirtymien suunnittelu ja porrastaminen.	<p>Toiminnasta toiseen siirtyminen tapahtuu pienryhmissä porrastetusti.</p> <p>Siirtymät nähdään pedagogisina oppimistilanteina.</p>

Itsesäätelyn ja käyttäytymisen tukeminen	
Itsesäätelyn apukeinoja käytössä.	Tunnekuvat, tunnemittari, liikennevalot ym. Sovittu rauhoittumispaikka.
Perustarpeet huomioitu.	Nälkä, jano, lepo, vaatetus ym. myös ulkoilussa/ retkillä.
Turhien sääntöjen karsiminen.	Joustavuutta sääntöihin huomioiden yksilölliset tuen tarpeet.
Vireystilan säätelyä aikuisen tuella.	Mahdollisuus sallittuun liikkeeseen tai rauhoittumiseen, odottelun välttäminen, ylimääräinen välipala.
Ajan hahmottamisen apuvälineet.	Päiväjärjestys kuvina, erilaiset time-timerit, tiimalasit ym.
Ryhmän toimintaan sisältyy ikätason mukaisia sääntöleikkejä.	Pettymystensietoa opetellaan yhdessä kasvattajan tukemana/sanoittamana.

Hyödynnä erilaisia aistimateriaaleja.	Hypisteltävät esineet/ materiaalit, erilaiset syvätuntokokemukset esim. painoeläimet, -peitot, -liivit, jne.
Näe käyttäytymisen taakse	Jokainen lapsi haluaisi osata käyttäytyä toivotulla tavalla. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta haastavassa tilanteessa. Harjoitella yhdessä oikeaa käyttäytymistapaa (kaveritaitoja, tunnetaitoja, arjen taitoja).
Huomioi aikuisen oma itsesäätely haastavassa kasvatustilanteessa.	Aikuinen mallittaa lapselle toivottua käyttäytymistä tilanteessa. Luo lapselle turvaa ja rauhaa omalla toiminnallasi.
Palkitsemis-/kannustustaulut	

Tunnetaidot	Selite
Tunnekasvatusmateriaalit- ja menetelmät ovat käytössä taitojen harjoittelemiseksi.	Tunteiden sanoittamisen ja nimeämisen sekä tunteiden hallinnan harjoittelu. Visuaaliset keinot tunteikkaan tilanteen läpikäymisen apuna (esim. draama, nopea piirtäminen jne.). Erilaiset tunnekortit, vertaissovittelu. Piki –materiaali.
Oppimisympäristö on mahdollisimman kiireetön ja rauhallinen.	Stressitason alentaminen, turvallisuuden tunteen, myönteisen ilmapiirin ja luottamuksen luominen.
Lapsen havainnointi perustuu vahvuuksiin ja opittuihin taitoihin.	Lapselle annetaan myönteistä palautetta. Positiivinen pedagogiikka. Kasvattajatiimi tiedostaa myönteisen ilmapiirin ja ilon merkityksen.
Lasta pidetään sylissä ja huomioidaan päivittäin.	Lapselle on tärkeää tulla huomioiduksi, aikaa vuorovaikutukselle. Sensitiivisyys.
Lapsen itsetunnon tukeminen.	Positiivinen ja johdonmukainen palaute ryhmälle/ lapselle. Huomaa hyvä! Lasta rohkaistaan. Huomioidaan eri temperamentit, lapsella mahdollisuus seurata toimintaa sivusta.

Osallisuus	selite
Ryhmäyttäminen ja osallistumisen mahdollistaminen.	Lapset ryhmäytyvät eritahtisesti, jonka vuoksi ryhmäytymisharjoituksia tarvitaan pitkin vuotta. Joustavat pienryhmät ja leikkiaritoiminnan avulla harjoitellaan toimimista monenlaisissa kokoonpanoissa.
Oppimisympäristöä muokataan lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan.	Lasten osallisuuden vahvistaminen, yhdessä lasten kanssa mietitty ja rakennettu.
Leikkivälineet ovat lasten saatavilla.	Jokaisella lapsella on mahdollisuus leikkiä tarpeiden ja

	mielenkiinnon kohteiden mukaan.
Yhteisöllisyys	Lasten tunne omasta merkityksellisyydestä. Lapsi tulee kuulluksi. Vahva osallisuuden kokemus näyttäytyy lapsilla eri tavalla. Osallisuutta voidaan kokea ilman aktiivista osallistumista.
Ohjaustapa on selkeä ja myönteinen.	
Mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin.	Tiimissä mietitään mitkä toimintatavat estävät tai edistävät lasten leikkiä. Leikkiä voidaan jatkaa myöhemminkin esim. seuraavana päivänä, (kaikkea ei tarvitse siivota pois), tarvitseeko siirtyä seuraavaan toimintaan vai voiko jatkaa hyvää leikkiä?

Ohjeistaminen	selite
Selkeä ohjeistus	Lyhyt lausepituus ja selkeä kieli auttavat ymmärtämisessä. Vältä abstrakteja ja vieraita sanoja sekä negatioita. Suora ohjaus.
Ohjeiden kuuntelu	Ohjeen kuunteluun ja ymmärtämiseen auttaa katsekontakti sekä kyykistyminen lapsen tasolle, lapsen nimen sanominen tai olkapäästä koskettaminen. Ohjeen aikana ei vielä toimita ohjeen mukaan, esim. haeta tarvikkeita tai aiheuteta mitään ärsykeitä.
Varmista ohjeen ymmärtäminen	Pyydä lasta toistamaan ohje tai kertomaan se kaverille omin sanoin.
Anna vähemmän ohjeita	Anna yksi toimintaohje kerrallaan. Tehosta puhuttasi kuvatuella tai toiminnalla. Kuva toimii myöhemmin muistamisen tukena.
Toteutuneen toiminnan kertaaminen.	Toistot ja aikaa harjoitella.

Yhteistyö	selite
Päiväkodin johtaja ja apulaisjohtaja.	Johtajalla tieto ryhmän tarpeista. Johtaja vahvistaa alaistensa perustehtävää, joka mahdollistaa laadukkaan työnjäljen varhaiskasvatuksessa. Järjestää työntekijöille mentorointia sekä hyvän perehdytyksen.

	Koulutuksista saatu oppi jaetaan työyhteisölle,
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja.	Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havainnointi, ohjaus ja opetus toteutuu. Yhteisopettajuus. Eri ryhmien työntekijöillä on mahdollisuus keskustella ja saada tukea arjen kuormittaviin tilanteisiin.
Varhaiskasvatussuunnitelma/LEOPS.	Havainnointi/ dokumentointi kasvusta ja kehityksestä ryhmässä. Lapsen vasun/leopsin merkitys tulee avata myös huoltajille, joiden kanssa yhdessä rakennetaan vasu/leops, joka tulee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.
Yhteistyö neuvolan/kouluterveyden huolto/kuraattori kanssa.	Esioppilaat ovat oikeutettuja oppilashuoltoon, johon kuuluu mm. kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi ja kuraattori. Palaute varhaiskasvatuksesta neuvolan ikäkausitarkastuksiin
Tavoitteista ja toimenpiteistä sekä lapsen päivittäisten kuulumisten kertomisesta sovitaan huoltajan kanssa.	Huoltajan osallisuus, kuuleminen ja tiedottaminen toteutuu.
	Yhtenäiset toimintatavat, arvot ja säännöt sovittu. Tiimipalaverin runko toimivaksi (onnistumiset, jatkuva arviointi, kehittäminen).
Tiimin yhteistyö, tiimipalaverit.	
Muut yhteistyötahot.	Asiantuntijapalveluiden konsultaatiot.

3.3. Tehostettu tuki esiopetuksessa

Tehostettua tukea annetaan lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostettu tuki on vahvempaa ja pitkäkestoisempaa kuin yleinen tuki ja siihen kuuluu myös erityisopettajan osa-aikainen tuki. Kun nähdään, että tehostetulle tuelle on tarvetta, tehdään oppilaalle pedagoginen arvio, jossa lapsen tilanne ja tuen tarve kuvataan. Suunnitelma tehostetun tuen toteuttamisesta tehdään yhteistyössä huoltajan ja mahdollisesti lapsen asioista vastaavien asiantuntijoiden kanssa. Lapsen oppimista ja hyvinvointia seurataan säännöllisesti esiopetusvuoden aikana.

3.4. Erityinen tuki esiopetuksessa

Erityistä tukea saavat lapset, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten, eikä tehostettu tuki ole riittävä. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea. Tuen tarve arvioidaan pedagogisella selvityksellä ja lapselle laaditaan lapsen esiopetussuunnitelman lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jota päivitetään ja arvioidaan tarvittaessa, vähintään kerran vuodessa. Kun lapsi on erityisessä tuessa, on hän oikeutettu erityisopettajan tukeen säännöllisesti.

3.5. Tuen muodot ja resursointi esiopetuksessa: Hämeenkyrön esiopetuksen tuen kolmetasoinen malli

	Laadukas peruspedagogiikka	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
Tuen muodot	Esipetussuunnitelman ja lasten LEOPSien mukainen toiminta	<p>Pedagogisia tukitoimia toteutetaan sekä ryhmätasoisesti että yksilöllisesti lapsen omassa ryhmässä.</p> <p>Rakenteelliset tuen muodot:</p> <ul style="list-style-type: none"> -henkilöstön koulutus -työvuorojen hienosäätö <p>kohdentaa resurssia sinne, missä tarve eniten</p> <p>+Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot</p>	<p>Tuki on yksilöllisempää, säännöllistä ja monipuolista</p> <p>Rakenteelliset tuen muodot:</p> <ul style="list-style-type: none"> -paikkakerroin 1-1,5; voi olla myös esim. 1,3 -useamman ryhmän yhteinen resurssiohjaaja tai ryhmäohjaaja -henkilöstön koulutus -työvuorojen viikoittainen hienosäätö <p>-0-85h/kk huomioiminen --> pienentää ryhmää</p> <ul style="list-style-type: none"> -lapsiryhmän ja henkilöstörakenteen suunnittelu <p>+Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot</p>	<p>Tuki on yksilöllisesti suunniteltua. Voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästä toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista.</p> <p>Rakenteelliset tuen muodot:</p> <ul style="list-style-type: none"> -paikkakerroin 1-2; voi olla myös esim. 1,3 -useamman ryhmän yhteinen resurssiohjaaja, ryhmäohjaaja tai henkilökohtainen ohjaaja -henkilöstön koulutus -työvuorojen viikoittainen hienosäätö <p>-0-85h/kk --> pienentää ryhmää</p> <ul style="list-style-type: none"> -lapsiryhmän ja henkilöstörakenteen suunnittelu <p>+Pedagogiset tuen muodot +Hoidolliset tuen muodot</p>
Erityisopetus ja veon rooli		Veon rooli on konsultoiva	Veon rooli konsultoiva, veon yksilöllinen opetus ja / tai pienryhmät	Veo aina mukana, veon yksilöllinen opetus ja / tai pienryhmät
Kenelle	Kaikille lapsille	Ensimmäinen keino vastata tuen tarpeeseen.	Lapselle, jolle yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää. Tarve eriyttää ja yksilöllistää	Lapselle, jolla tuen tarve on monialaista. Tarve yksilöllistää opetus ja ohjaus useissa tai kaikissa arjen tilanteissa.

		lyhytkestoista ja intensiteetiltään matalampaa	opetusta ja ohjausta. Tuki on säännöllistä ja käytössä on useita tuen muotoja ja toteuttamistapoja.	
Erityispedagogisen osaamisen rooli tuen suunnittelussa	Vahva pedagoginen osaaminen	Vahva pedagoginen osaaminen	Erityispedagogisen osaamisen rooli korostuu	Erityispedagogisen osaamisen rooli vahva
Monialainen yhteistyö	Tavanomainen yhteistyö esim. terveydenhoitajan kanssa	Mahdollista	Yleensä ainakin yksi taho	Useita yhteistyötahoja
Tuen toteuttaminen ja vastuut	Esiopettaja ja koko ryhmän henkilöstö	Esiopettaja, veon konsultaatio, koko ryhmän henkilöstö	Esiopettaja ja veo, koko ryhmän henkilöstö	Esiopettaja, osa-aikainen erityisopetus veo ja koko ryhmän henkilöstö

3.6. Asiakirjojen käytänteistä esiopetuksessa

	Yleinen tuki	Pedagoginen arvio	Tehostettu tuki	Pedagoginen selvitys	Erityinen tuki HOJKS
Milloin	Kun huomataan lapsen tuen tarve. Annettu tuki kirjataan Leopsiin	Kun yleistä tukea on annettu jo jonkin aikaa ja se todetaan riittämättömäksi	Lapsi tarvitsee pitkäkestoista tukea tai useampia tukimuotoja	Tehostettu tuki ei riitä	Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteet eivät täyty muuten
Kuka	Jokainen lasta opettava ja kasvattava	Esiopetuksen opettaja yhteistyössä veon kanssa. Tarvittaessa oppilashuollon konsultointi	Oppimissuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä vastaavat lapsen opettajat	Esiopetuksen opettaja /veo vastuussa kirjauksesta. Oppilashuollon konsultointi	HOJKSin laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhdessä veon kanssa
Yhteistyö	Lapsen opettajat, oppilashuolto	Lapsen opettajat, oppilashuolto	Yhteistyö veon ja oppilashuollon kanssa	Lapsen opettajat, oppilashuolto	Lapsen opettajat, oppilashuolto
Päätökset, kuuleminen, huoltajat	Yhteistyö huoltajien kanssa	Yhteistyö huoltajien kanssa	Huoltajat tavataan vähintään kerran lukuvuodessa, tehostetun tuen päätös täydentävää varhaiskasvatusta käyttävälle, päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja	Yhteistyö huoltajien kanssa, huoltajien kuuleminen	Erityisen tuen päätöksen tekee varhaiskasvatusjohtaja
Kuka kirjaa, minne kirjaa	Esiopetuksen opettaja eVakaan	Arvion koonnista vastaa esiopetuksen opettaja yhdessä veon kanssa, kirjaus eVakaan	Oppimissuunnitelman koonnista vastaa esiopetuksen opettaja yhdessä veon kanssa, kirjaus eVakaan	Selvityksen koonnista vastaa veo yhdessä esiopetuksen opettajan kanssa, kirjaus eVakaan	HOJKSin koonnista vastaa veo yhdessä esiopetuksen opettajan kanssa, kirjaus eVakaan
Asiakirjojen tarkistus ja päivittäminen	Tuen tarvetta arvioidaan pitkin lukuvuotta	Laaditaan, mikäli tuen tarve tiedetään esiopetusta edeltävänä keväänä	Laaditaan syksyllä, arvioidaan toimintakauden aikana	Laaditaan, mikäli tuen tarve tiedetään esiopetusta edeltävänä keväänä	Laaditaan syksyllä, arvioidaan keväällä

Allekirjoitukset, tulostaminen ja säilytys	eVakassa Ei tarvitse tulostaa tai allekirjoittaa	eVakassa Läpikäyminen huoltajien kanssa	eVakassa Läpikäyminen huoltajien kanssa	eVakassa Läpikäyminen huoltajien kanssa	eVakassa Läpikäyminen huoltajien kanssa
---	---	--	--	--	--

3.6.1. Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat, tarvittaessa muutkin asiantuntijat, laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään myös niitä huoltajan luvalla. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- Kuvaussiiitä, millaisilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea esiopetuksessa (arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea)
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

3.6.2. Oppimissuunnitelma tehostetussa tuessa

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan siihen kirjataan **lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet:**

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja /tai vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta

- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

3.6.3. Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

1) lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä ja 2) oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta. Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet

- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

EVakassa seuraavat otsikot:

Kuvaus lapsen ja huoltajan kanssa tehdystä pedagogisen selvityksen laatimiseen liittyvästä yhteistyöstä

Kasvun ja oppimisen nykytilanne

Oppimisvalmiudet ja vahvuudet

Lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät tuen tarpeet

Lapsen huoltajien näkemys lapsen oppimisvalmiudesta ja tuen tarpeesta

Toteutunut ja suunniteltu tuki

Lapsen aiemmin saama tehostettu/erityinen tuki ja arvio tuen vaikutuksista

Kuvaus siitä, millaisilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea jatkossa

Eitys lapsen erityisen tuen tarpeesta

Lapsi tarvitsee tulkitsemispalveluita

Arvio tarvittavista tulkitsemispalveluista PoL 31§ ja PoL 39§

Lapsi tarvitsee apuvälineitä

Arvio tarvittavista apuvälineistä PoL 31§ ja PoL 39§

Lapsi tarvitsee ryhmäkohtaista avustajapalvelua

Lapsi tarvitsee lapsikohtaista avustajapalvelua

Arvio tarvittavista avustajapalveluista PoL 31§ ja PoL 39§

Selvitysten perusteella tehty arvio erityisen tuen tarpeesta

Arvion perustelut (Perusopetuslaki 17§)

3.6.4 HOJKS

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon perustuva, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen

tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

3.7 Pidennetty oppivelvollisuus

TÄMÄ ASIA MYÖS KOULUN PUOLEN TEKSTISSÄ LUVUSSA 13 - Pitäisikö olla vain yksi yhteinen kappale, koska oppivelvollisuutta ei voi pidentää enää oppivelvollisuuden alettua.

Pidennetty oppivelvollisuus tarkoittaa oppivelvollisuuden alkamista vuotta säädettyä aiemmin: oppivelvollisuus ei pidenny perusopetuksen keskeltä tai lopusta.

Hämeenkyrössä lapsi pyritään siirtämään pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin jo varhaiskasvatuksessa, ennen oppivelvollisuuden alkua. Esiopetus toimii sivistystoimen alaisuudessa ja esioppilaita koskevat perusopetuksen lakimuutokset. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään kunnan toimintakaavion mukaisesti suoraan mahdollisen pedagogisen selvityksen, lisälausuntojen, oppilashuollon ja johtavan erityisopettajan arvion perusteella. Pidennetty oppivelvollisuus vaatii psykologin tai lääketieteellisen lausunnon. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) yhdessä huoltajan sekä tarvittavien oppilashuollon henkilöiden kanssa. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätökset tekee sivistysjohtaja.

3.8 Yhteisöllinen oppilashuolto

Hämeenkyrön esiopetuksessa toimii yhteisöllinen oppilashuolto, joka on hyvinvointityötä esiopetuksen arjessa koko ryhmään kohdentuen. Se käsittää fyysisen ympäristön turvallisuuteen, terveellisyyteen ja esteettömyyteen kuuluvat asiat sekä sosiaaliseen ympäristöön liittyen lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetteluun, kiusaamisen ehkäisemisen sekä yhteiset säännöt ryhmissä ja terveelliset ruokailutottumukset makuraatien kautta.

Jokaisessa päiväkodissa toimii oppilashuoltoryhmä, johon kuuluu päiväkodin johtaja, erityisopettaja, apulaisjohtaja, esiopetusryhmistä edustajat sekä tarvittaessa kutsuttavat asiantuntijat. Mukana voi olla myös lapsia ja huoltajia. Tarvittaessa yhteisöllisen oppilashuollon ryhmään osallistuu esim. kouluterveydenhoitaja,

kuraattori, psykologi tai psykiatrinen sairaanhoitaja. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti, vähintään 4 kertaa lukuvuoden aikana. Ryhmän toiminnan pohjaksi on laadittu vuosikello. Kevätkaudella yhteisöllisen oppilashuollon ryhmä kokoontuu 1-2 kertaa koulun yhteisöllisen ryhmän kanssa esi- ja alkuopetuksen yhteistyön ja nivelvaiheen kehittämiseksi.

4. 1-6 –VUOTIAIDEN KEHITYS JA NEUVOLAN HUOLITAIVAAT

Lähteinä Valtonen ym., 2003. *LENE, leikki-ikäisen neurologinen arvio, teoriakirja*. Jyväskylä: NMI; MLL, 2021. *Lapsen kasvu ja kehitys. WWW-dokumentti; Terveyskirjasto, 2021. Puheen ja kielen kehityksen vaikeudet lapsella. WWW-dokumentti; THL, 2020. Terveystarkastukset lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana 12kk. WWW-dokumentti.*

4.1. 1-1½ -vuotias

1-1½ -VUOTIAAN HUOLITAIVAS

EI OTA
KATSEKONTAKTIA

EI REAGOI PUHEESEEN
TAI KATSO PUHUJAN
SUUNTAAN

LAPSI EI NOUDATA
YKSINKERTAISIA
KEHOTUKSIA TAI
YMMÄRRÄ NIITÄ

EI OLE KIINNOSTUNUT
YMPÄRISTÖSTÄÄN

EI KÄYTÄ LAINKAAN
ILMEITÄ TAI ELEITÄ

EI TUOTA LAINKAAN
PUHETTA TAI ÄÄNTEITÄ

SIIRTYMINEN
SOSERUUISTA
KARKEAMPIIN ON
TYÖLÄSTÄ JA HIDASTA

LAPSI EI VIELÄ KÄVELE
TAI TARVITSEE SIIHEN
VAHVAA TUKEA

EI KÄYTÄ TAI HEITÄ
ESINEITÄ

EI POIMI
PINSETTIOTTEELLA
PIENIÄ AIOITA

4.2. 2-vuotias

2-vuotiaan kehitys

PUHE

- LAPSI YMMÄRTÄÄ MAAILMAA
- KÄYTTÄÄ MIKÄ- KYSYMYKSIÄ
- TUNNISTAA PALJON SANOJA
- NOUDATTAU TUTTUJA OHJEITA
- PUHUVAT KAKSI-KOLME SANaisia LAUSEITA

KARKEA-MOTORIIKKA

- LAPSI ALKAA HARJOITTELEMAAN POTTAILUA
- LAPSI JUOKSEE, KIIPEILEE JA LEIKKII
- LIKKUMINEN JA KÄVELY ON JO VARMAA
- OSAA KÄVELLÄ PORTAITA YLÖS TASA-ASKELIN
- POTKII JA HEITTÄÄ PALLOA

HIENO-MOTORIIKKA

- LAPSI OSAA RAKENTAA 7-8 PALIKAN TORNIN
- LAPSI PIIRTÄÄ KYNÄLLÄ JO YMPYRÄN NYRKKIOTTEELLA
- VÄHITELLEN ALKAA HARJOITELLA SAKSILLA LEIKKAAMISTA
- LAPSI ALKAA HARJOITELLA ISOJEN HELMIEN PUJOTTELUA LANKAAN

VUORO-VAIKUTUS

- LAPSI LEIKKII PIENIÄ ROOLILEIKKEJÄ
- ALKAA LEIKKIÄ MIELIKUVITUSLEIKKEJÄ, JOISSA LELUT TOIMIVAT ERILAISSA TILANTEISSA
- HALUAA TEHDÄ PALJON ITSE
- OMATAHTO NÄKYVÄ VÄHÄSTI TÄSSÄ IÄSSÄ
- TÄMÄN IKÄINEN LAPSI USEIN PELKÄÄ EROA VANHEMMISTAAN
- LAPSI HUOMAA BIOLOGISTEN SUKUPUOLTEN EROT
- LAPSEN MUISTI KEHITTYY
- LAPSI LEIKKII MUIDEIN IKÄISTENSÄ KANSSA RINNAKKAIN MUTTA USEIN VIELÄ YKSINÄÄN
- VAIKEAA ON USEIN JAKAA LELUJA

2-VUOTIAAN HUOLITAIVAS

POIKKEAVA NÄKÖ
TAI SELKEÄ
KARSASTUS

LAPSEN KÄVELY ON
IKÄTASOSTA HYVIN
POIKKEAVAA

LAPSI EI PUHU
YHTÄÄN SANAA

PUHE ON ERITTÄIN
EPÄSELVÄÄ

LAPSI EI POTKI TAI
HEITÄ PALLOA

LAPSI EI OSAA
RAKENTAA
PALIKKATORNIA

LAPSI EI OLE
KIINNOSTUNUT
KÄDENTAIIDOISTA

LAPSEN LEIKKI ON
IKÄTASOSTA
POIKKEAVAA

4.3. 3- vuotias

3-vuotiaan kehitys

PUHE

- LAPSI TUOTTAA VÄHINTÄÄN KOLMEN SANAN LAUSEITA
- OSAA NIMETÄ KUVASTA JA HUONEESTA ESINEITÄ
- OSAA KÄYTTÄÄ MONIKKOMUOTOA
- TOIMII YKSINKERTAISTEN OHJEIDEN MUKAAN
- LAPSI TUNNISTAA VÄHINTÄÄN 4 ERI KEHONOSAA
- LAPSI YMMÄRTÄÄ SUUREN JA PIENEN ERON
- LAPSI LUOKITTELEE VÄREJÄ, PUNAISET PUNAISEEN LAATIKKON JA Keltaiset Keltaiseen
- EROTTAA SAMALTA KUULLOSTAVISTA SANOISTA OIKEAN JA OSOITTAÄ SITÀ SORMELLA

KARKEA-MOTORIIKKA

- KÄVELY ON VAKAATA, SUUNTATIEOISTA, JOUSTAVAA JA SUJUVAA
- KÄVELY ON SYMMETRISTÄ
- LAPSI OSAA KÄVELLÄ VARPAILLAAN 2-3 ASKELTA
- LAPSI SEISOO 1. SEKUNNIN YHDELLÄ JALALLA (MOLEMMILLA JALOILLA ERIKSEEN)
- LAPSI OSAA HYPÄTÄ TASAJALKAA KAATUMATTA
- LAPSI OSAA HEITTÄÄ PALLOA
- KYKENEÄ YLEENSÄ AJAMAAN KOLMIPYÖRÄISTÄ PYÖRÄÄ

HIENO-MOTORIIKKA

- LAPSI TEKEE SEITSEMÄN PALIKAN TORNIN
- LAPSI JÄLJENTÄÄ KYNÄLLÄ PYSTY JA VAAKAVIIVAN MALLISTA
- LAPSI SAA KIERRETTYÄ PULLON KORKIN AUKI
- PIIRTELY ON VIELÄ TÖHERTELYÄ
- KOKOAA 4-5 PALAN PELIN
- OSAA OSITTAIN RIISUA JA PUKEA

VUORO-VAIKUTUS

- KATSOO SILMIIN JA ON VUOROVAIKUTUKSESSA VIERAANKIN KANSSA
- KIINNOSTUU TEHTÄVISTÄ JA PUHEESTA
- 2-3- VUOTIAAN TULISI JO PYSTYÄ LEIKKIMÄÄN JÄLJITTELYLEIKKEJÄ JA MATKII MIELELLÄÄN AIKUISEN ARKITOIMINTOJA
- LAPSEN TULISI REAGOIDA MUSIIKKIIN JA KUUNNELLA MIELELLÄÄN KERTOMUKSIA
- LAPSI LEIKKII VIELÄ RINNAKKAISLEIKKEJÄ, MUTTA NAUTTII KUITENKIN TOISTEN SEURASTA
- LAPSI ON USEIN OMISTUSHALUINEN, ITSENÄINEN, PUHELIAS JA UTELIAS
- KYKENEÄ KESKITTYMÄÄN LEIKKIIN JOPA 15 MINUUTIN AJAN

3-VUOTIAAN HUOLITAIVAS

POIKKEAVA NÄKÖ TAI SELKEÄ KARSASTUS

KÄVELY EPÄVAKAATA, SUUNTATIEOISUUS, JOUSTAVUUS JA SUJUVUUS PUUTTEELLISTA

KÄVELY ON EPÄSYMMETRISTÄ

LEIKKI EI VASTAA IKÄTASOA VAAN ON SELKEÄSTI IKÄTASOSTA POIKKEAVAA

LAPSI EI SAA KIERRETTYÄ PULLONKORKKIA AUKI

LAPSI EI JÄLJENNÄ PYSTY- JA VAAKAVIIVAA PIIRTÄMÄLLÄ MALLISTA

LAPSI EI KYKENE KÄVELEMÄÄN VARPAILLAAN OLLENKAAN

LAPSI EI KYKENE LAINKAAN SEISOOMAAN YHDELLÄ JALALLA ESIM. PALLON POTKAISUN AJAN

LAPSI KAATUU HYPPIESSÄÄN TASAJALKAA

LAPSI EI OSAA RAKENTAA PALKOISTA TORNIA

LAPSI EI HAHMOTA SAMANKUULOISIEN SANOJEN EROA

LAPSI EI OSAA TAI YMMÄRRÄ LUOKITELLA VÄREJÄ Keltaisen Keltaiseen JA PUNAISEN PUNAISEEN

LAPSI EI HEITTÄÄ TAI SUUNNATA HEITTOA

LAPSELLA ESIINTYY POIKKEAVIA LIIKKEITÄ ESIMERKIKSI SÄPSÄHTELYÄ, VAPINAA (TIC-ILMIÖ)

KONTAKTIN SAAMINEN LAPSEEN ON VAIKEAA JA VUOROVAIKUTUS POIKKEAVAA IKÄTASOON NÄHDEN

LAPSI EI YMMÄRRÄ SUUREN JA PIENEN EROA

LAPSI EI TUNNISTA KEHONOSIA TAI NÄYTÄ NIITÄ

LAPSI EI YMMÄRRÄ OHJEITA

LAPSI TUOTTAA VAIN MUUTAMIA YKSITTÄISIÄ SANOJA

4-vuotiaan kehitys

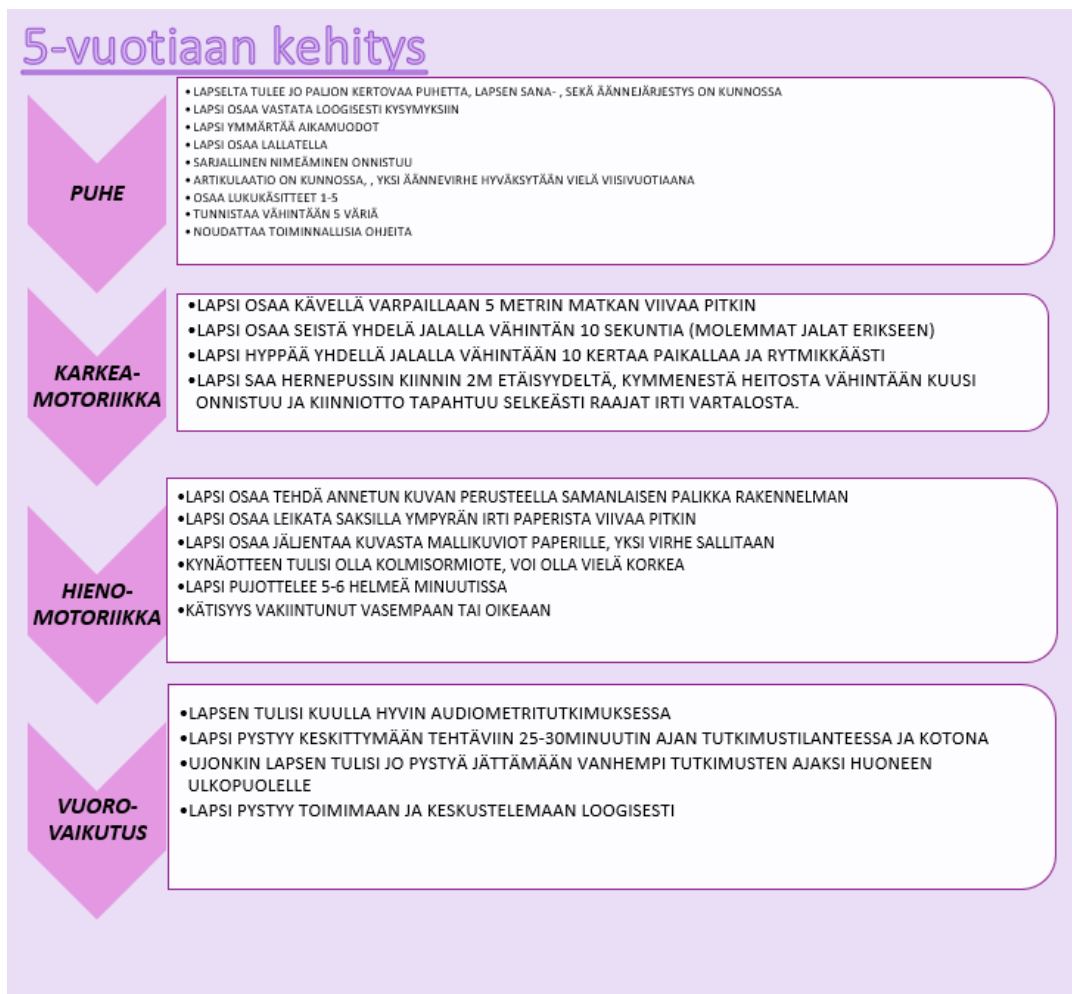
PUHE	<ul style="list-style-type: none"> • LAPSI OSAA KERTOA KUVASTA JA KÄYTTÄÄ VÄHINTÄÄN 3-4 SANAN LAUSEITA • PUHE ON HELPOSTI YMMÄRRETTÄVÄÄ • YHDEN ÄÄNTEEN VIRHE TAI KORVAUTUMINEN SALLITTAAN • LAPSI YMMÄRTÄÄ JA NOUDATTAAN KAKSIOSAISIA OHJEITA • LAPSI OSAA LASKEA KOLMEEN • LAPSI YMMÄRTÄÄ KYSYMYKSIÄ JA OSAA ANTAA NIIHIN ASIANMUKAISEN VASTAUKSEN • LAPSI OSAA NIIMETÄ AINAKIN KOLME VÄRIÄ • EROTTAA SAMALTA KUULOSTAVISTA SANOISTA OIKEAN JA OSOITTAAN SITÄ SORMELLA
KARKEA-MOTORIIKKA	<ul style="list-style-type: none"> • LIIKKEIDEN YHDISTÄMINEN ALKAA SUJUA • LIIKKEET OVAT ENTISTÄ SUJUVAMPIA JA NIIHIN ON TULLUT LISÄÄ NOPEUTTA • LAPSI OSAA KÄVELLÄ VARPAILLAAN 4 METRIÄ VIIVAA PITKIN • LAPSI SEISOO YHDELLÄ JALALLA 5. SEKUNTIA ILMAN VARTALON HUOJUNTAAN (MOLEMMILLA JALOILLA ERIKSEEN) • LAPSI OSAA HYPÄTÄ TASAJALKAA NILKANKORKUISEN ESTEEN YLI, PONNISTUS JA SUUNTA ON OIKEIN • LAPSI OSAA HEITTÄÄ PALLOA, SUUNNATA HEITON JA OTTAA PALLON KIINNI MOLEMMILLA KÄSILLÄ IRTI VARTALOSTA.
HIENO-MOTORIIKKA	<ul style="list-style-type: none"> • LAPSI OSAA JÄLJENTÄÄ KYNÄLLÄ YKSINKERTAISIA MALLIKUVIOITA • KÄTISYYS JA KYNÄOTE TULISI OLLA VAKIINTUNUT JA KYNÄOTE OIKEANSUUNTAINEN • LAPSI OSAA RAKENTAA KOLMEN PALIKAN SILLAN • HELMIEN PUJOTTELU SIIMAAN ONNISTUU, EIKÄ HELMIÄ PUTOILE • LAPSI OSAA LEIKATA SAKSILLA SUORAA VIIVAA PITKIN
VUORO-VAIKUTUS	<ul style="list-style-type: none"> • LAPSEN TULISI OLLA JO VASTAVUOROINEN JA TEHDÄ TEHTÄVIÄ ILMAN VANHEMMAN LÄSNÄOLOA • LAPSEN KÄYTTÖKSESTÄ TULISI ILMETÄS SELKEÄÄ VERBAALISEN KONTAKTIN OTTAMISEN HALUA JA NORMAALI KATSEKONTAKTI • LAPSEN ON PYSTYTTÄVÄ OTTAMAAN VASTAAN OHJEITA JA TOIMIA NIIDEN MUKAAN • LAPSI PYSTYY KESKITTYMÄÄN TUTKIMUSTEHTÄVIIN 30 MINUUTTIA • LAPSI KYKENE JO YHTEISLEIKKIIN PIENESSÄ RYHMÄSSÄ, LAPSI KÄYTTÄÄ SANOJA PUHUESSAAN KAVEREIDEN KANSSA • LAPSI OMAKSUU HERKÄSTI TUTTUJA ROOLEJA ESIM. KOTILEIKKI • LAPSI SYÖ JA PUKEE ITSE, OSITTAIN HUOLEHTII MYÖS PUHTAUDESTA. LAPSEN TULISI MYÖS PYSYÄ KUIVANA JA SIISTINÄ

4-VUOTIAAN HUOLITAIVAS

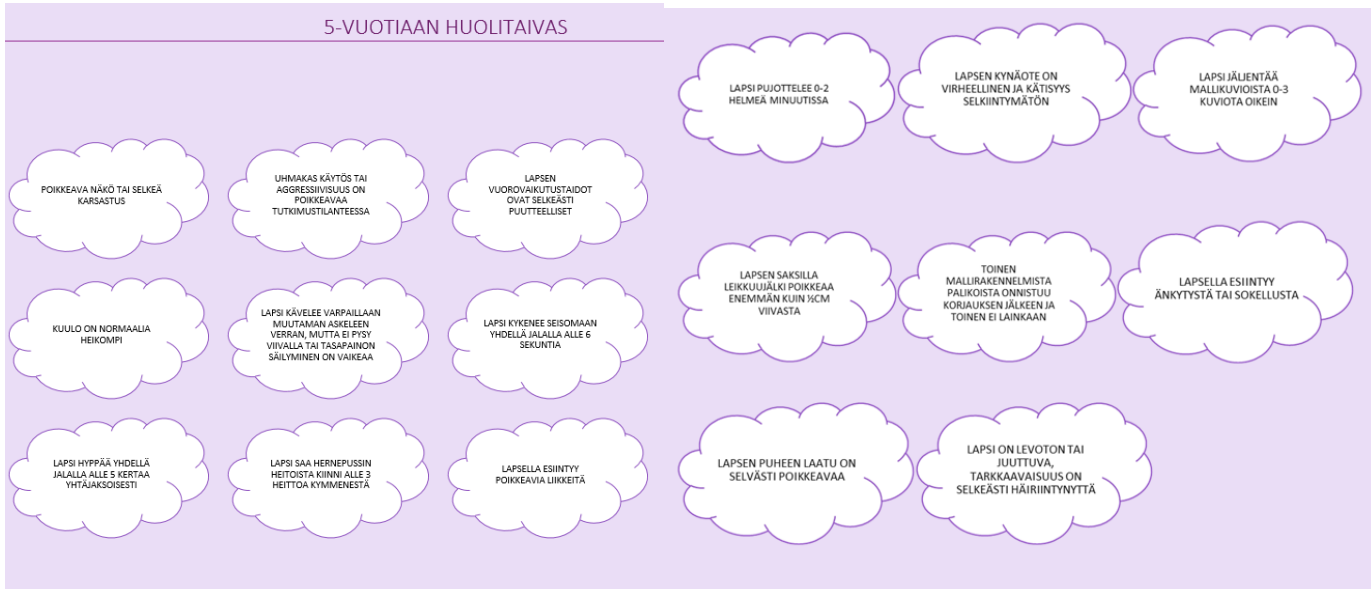
POIKKEAVA NÄKÖ TAI SELKEÄ KARSASTUS	KÄVELY, SUUNTAITETOUSIUS TAI KÄVELYRYTMI ON POIKKEAVAA	LAPSEN VUOROVAIKUTUSTAIODOT OVAT SELKEÄSTI PUUTTEELLISET	LAPSI EI OLE OMATOIMINEN JA OMATOIMISUUDEN OPETTAMISESSA ON SUURIA VAIKEUKSIA	LEIKKI ON SISÄLLÖLTÄÄN KÖYHÄÄ JA LAPSI RIKKOO USEIN MUIDEN LEIKIT
LAPSI EI KYKENE KÄVELEMÄÄN VARPAILLAAN OLLENKAAN	LAPSI EI KYKENE SEISOmaan YHDELLÄ JALALLA TAI HAVAITAAN SELKEÄ PUOLIERO	LAPSI EI ONNISTU HYPPÄÄMÄÄN NILKANKORKUISEN NARUN YLI	LAPSEN KÄTISYYS ON SELKIIINTYMÄTÖN JA KYNÄOTE NYRKKITYYPPIINEN	LAPSI JÄLJENTÄÄ MALLIKUVIOISTA 0-2 KUVIOTA OIKEIN
PALLON KIINNIOTTO ON EPÄVÄRMÄÄ, HEITTOA ON VAIKEA KOHDISTAA TAI HAVAITAAN SELKEÄ PUOLIERO	LAPSELLA ESIINTYY POIKKEAVIA LIIKKEITÄ ESIMERKIKSI SÄPSÄHTELYÄ, VÄPINÄÄ (TIC-ILMIÖ)	LIALLINEN UHMAKKUUS TAI VARAUTUNEISUUS	LAPSI NIMEÄÄ VAIN YHDEN VÄRIN	LAPSI EI OSAA LASKEA KOLMEEN
LAPSI ON LEVOTON TAI JUUTTUVAA, TARKKAARVAISUUS ON SELKEÄSTI HÄIRINTYNYTTÄ	LAPSEN ILMAISU ON SELVÄSTI PUUTTEELLISTA JA PUHE VAIKEASTI YMMÄRRETTÄVÄÄ	LAPSI EI MUISTA KAKSIOSAISIA OHJEITA		

4.5. 5- vuotias

5-VUOTIAAN HUOLITAIVAS

4. 6- vuotias

6-vuotiaan kehitys

PUHE

- LAPSI KÄYTTÄÄ KOKONAISIA, RAKENTEELTAAN HYVÄKSYTTÄVIÄ LAUSEITA
- VIISISANAISIA LAUSEITAKIN ESIINTYY
- SANAJÄRJESTYS JA SANATAIVUTUKSET OVAT KUNNOSSA, SEKÄ PUHEESSA ON SIVULAUSEITA
- ÄÄNTEET JA TAVUT SÄILYVÄT OIKEASSA JÄRJESTYKSESSÄ
- LAPSI KYKENEE MUISTAMAAN NELJÄN SANAN SARJOJA JA TOISTAMAAN NE
- LAPSI YMMÄRTÄÄ ANNETTUJA OHJEITA
- LAPSI LUOKITTELEE KUVIA JA NIMEÄÄ YLÄKÄSITTEITÄ
- LAPSI OSAA VASTATA LOOGISESTI KYSYMYKSIIN ESIMERKIKSI "MIKSI SAIPPUA EI SAA SYÖDÄ"
- LAPSI OSAA LASKEA KYMMENEN JA NIMEÄÄ VÄRIT

KARKEA-MOTORIIKKA

- LAPSI OSAA KÄVELLÄ TAKAPERIN VIIVAA PITKIN, 1-2 HUOJAHDUSTA SALLITTAAN
- LAPSI KYKENEE SEISOMAAN YHDELLÄ JALALLA VÄHINTÄÄN 15 SEKUNTIA (MOLEMMAT JALAT ERIKSEEN)
- LAPSI HYPPÄÄ YHDELLÄ JALALLA VÄHINTÄÄN 15 KERTAA PAIKOILLAAN JA RYTMIKKÄÄSTI (MOLEMMAT JALAT ERIKSEEN)

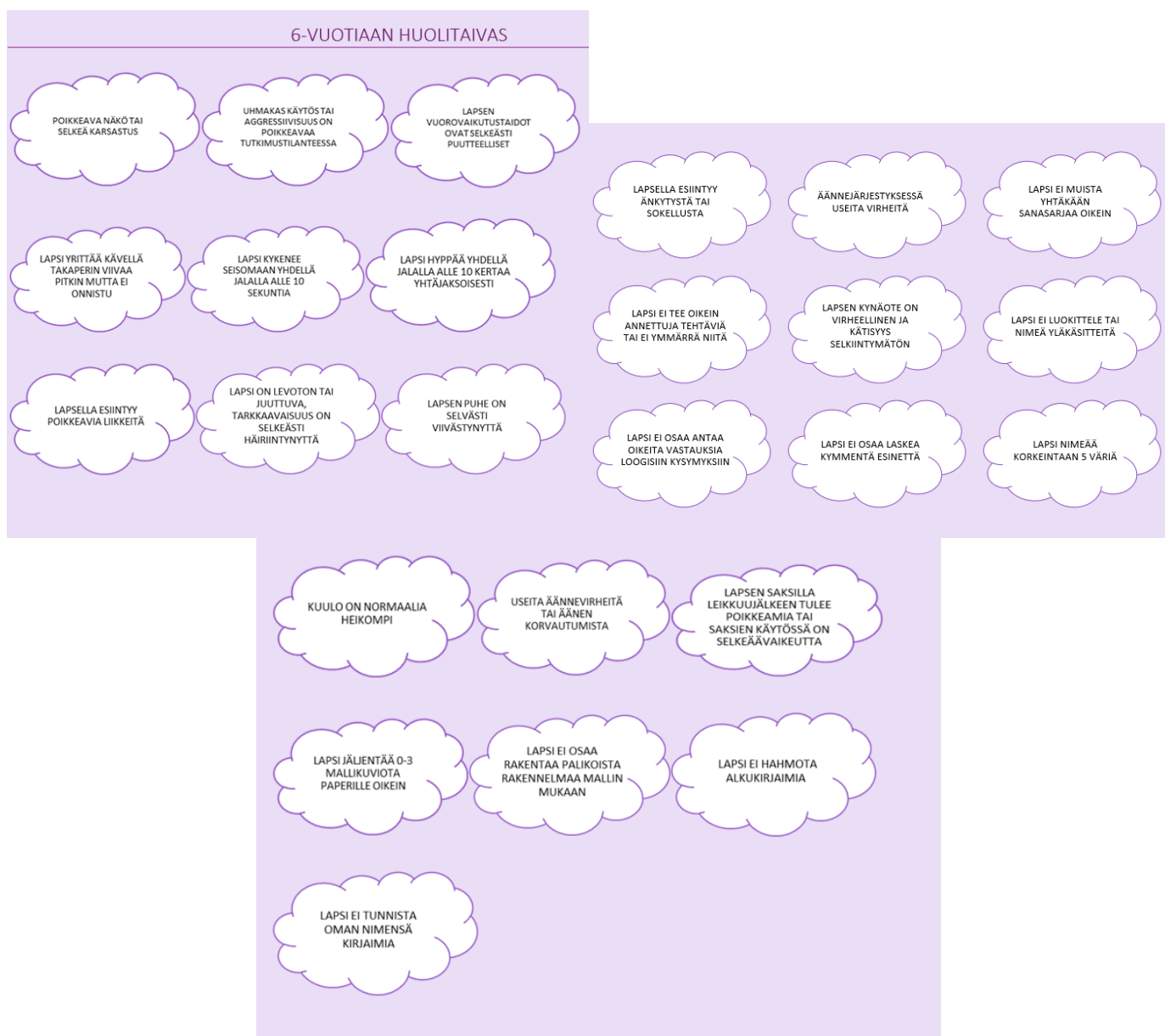
HIENO-MOTORIIKKA

- LAPSI TUNNISTAA OMAN NIMEN KIRJAIMET
- LAPSI HAHMOTTAA SANAN ENSIMMÄISEN KIRJAIMEN
- LAPSI RAKENTAA MALLISTA SAMANLAISEN PALIKKARAKENNELMAN
- LAPSI OSAA JÄLJENTÄÄ MALLIKUVIOT PAPERILLE
- LAPSI OSAA LEIKÄTÄ SAKSILLA KIRJAIMEN M VIIVAA PITKIN
- KYNÄOTE JA KÄTISYYS ON VAKIINTUNUT

VUORO-VAIKUTUS

- LAPSI ON AKTIIVISESSA VUOROVAIKUTUKSESSA TOIMIJAN KANSSA
- LAPSI PYSYTY KESKITTYMÄÄN TEHTÄVIIN JO PITKIÄKIN AIKOJA
- LAPSI SUHTAUTUU UUSIIN TILANTEISIIN ENNAKKOLUULOTTOMASTI JA LUOTTAVAISESTI
- LAPSI PUHELEE JO OMA-ALOITTEISESTI JA KUUNTELEE
- PYSYTY TOIMIMAAN JA Keskustelemaan asiallisesti
- LAPSI VARMISSAAN OHJEITA JA KYSELEE AKTIIVISESTI
- LAPSI KATSOO SILMIIN, EIKÄ OLE ARAN, UHMAKKAAN TAI POISSAOLEVAN OLOINEN
- LAPSI VOITTAU UJOUTENSA JA SIETÄÄ EROA VANHEMMISTAAN

6-VUOTIAAN HUOLITAIVAS

5. Joustava esi- ja alkuopetus, JOTO

Hämeenkyrössä toteutetaan joustavaa esi- ja alkuopetusta joustavana toimintana. JOTO tekee esi- ja alkuopetuksesta yhtenäisemmän, pedagogisen jatkumon ja kokonaisuuden, jossa voidaan moniammatillisesti suunnitella ja toteuttaa lapsen etenemistä omien valmiuksien, taitotason ja tarpeidensa mukaisesti oppimispolullaan eteenpäin ja kohdentaa hänelle tukea.

Oleellinen asia JOTOn kannalta on tiedonsiirto ja sen toteutuminen riittävästi, mutta kuitenkin vaitiolovelvollisuusasiat muistaen. JOTOn yksi kulmakivi on tiivis tiedonsiirto lasten oppimisen asioista. Tiedonsiirto tapahtuu lasta koskevien, oleellisten tietojen osalta ja sitä tehdään pitkin vuotta lapsen oppimisen turvaamiseksi. Yhtenäiset käsikirjat ja sanastot palvelevat lapsen siirtymää.

Oppilaan siirryttyä ensimmäiselle luokalle järjestetään koulukurkistus, jolloin oppilaiden eskariopettaja tulee katsomaan, miten koulu sujuu ja mahdollisesti keskustelemaan opettajan kanssa oppilaan asioista. Näin sujuvoitetaan nivelvaihetta ja päästään yhteistyössä heti pureutumaan mahdollisiin oppilaista nousseisiin kysymyksiin.

Joustava esi- ja alkuopetus tarjoaa monenlaisia etuja lapsen tuen näkökulmasta:

1. *Yksilöllinen tuki*: JOTOn avulla voidaan lapselle antaa yksilöllistä tukea hänen tarpeidensa mukaan. Tuki räätälöidään ja voi sisältää mm. lisätukea oppimisvaikeuksissa, oppimista pienemmässä ryhmässä tai eriytettyä opetusta eri taitotasolle. Opettajat pyrkivät tunnistamaan jokaisen lapsen vahvuudet, tarpeet ja oppimistyylin, ja tarjoamaan heille sopivaa tukea ja haastetta.
2. *Oppimistyyli ja oppimisympäristöt*: JOTOn avulla voimme mukauttaa opettamista ja oppimisympäristöjä vastaamaan eri oppilaiden oppimistarpeita ja -tyylejä. JOTOssa tuen resursseja voidaan parhaimmillaan yhdistää esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Näin voidaan tukea lasta yksilöllisesti sekä tarjota monipuolisia oppimisympäristöjä ja -kokemuksia. Näin ollen voimme varmistaa, että jokainen lapsi saa tarvitsemaansa tukea, että hän voi oppia ominaisella tavallaan ja voi saavuttaa täyden potentiaalinsa. JOTO voi sisältää opetusta erilaisissa ympäristöissä ja muodoissa (luokkahuone, ulko-opetus, projektit, ryhmätyöt jne).
3. *Oppimismotivaation tukeminen*: Kun lapsi saa opetusta oman taitotasonsa mukaisesti ja luontaisella tavallaan, hänen oppimismotivaationsa ja kiinnostuksensa oppimiseen kasvaa. JOTO voi tarjota lapselle mahdollisuuden kokea onnistumisia ja edistymistä, mikä taas voi kasvattaa lapsen itsetuntoa innostustaan oppimiseen.
4. *Yhteisöllisyys, osallisuus ja emotionaalinen tuki*: JOTO tarjoaa mahdollisuuden tarjota lapsille sosiaalista ja emotionaalista tukea; esiopetuksen opettaja tuntee lapset kahden vuoden ajalta ja hänen tietoaan voidaan käyttää opetuksessa

hyväksi. Lisäksi, kun lapset toimivat JOTOssa erilaisissa kokoonpanoissa ja oppimistilanteissa, lapsi voi harjoitella sosiaalisia taitoja ja yhteistyötä. Näin lapset myös tutustuvat toisiinsa ja kokevat yhteenkuuluvuutta. Tämä edistää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ja tukee kiusaamisenvastaista työtä. JOTOssa lapsen oma äänen kuuleminen tukee osallisuutta ja oppimismotivaatiota; kun lapsi saa vaikuttaa siihen, miten hän oppii asioita, hän sitoutuu oppimiseen paremmin.

5. *Arviointi:* Oppilaiden edistymistä seurataan ja arvioidaan jatkuvasti, ja heille annetaan rakentavaa palautetta oppimisen tukemiseksi. JOTOssa arviointiin osallistuvat kaikki toimijat, jolloin näkemyksiä on enemmän kuin normaalisti. Kaiken kaikkiaan JOTO pyrkii varmistamaan, että jokainen lapsi saa kehittyä omassa tahdissaan.

6. TUEN PORTAAT PERUSOPETUKSESSA

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Jokaisella tuen tasolla voidaan käyttää kaikkia eri tukimuotoja paitsi erityisen tuen päätökseen perustuvaa erityisopetusta. Lisäksi oppilas voi saada perusopetuslaissa säädetyn oppimisen ja koulunkäynnin tuen ohella oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädettyä yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

6.1. Kolmiportaisen tuen muodot perusopetuksessa

Yleinen tuki

Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tehostettu tuki

Kun oppilas tarvitsee jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukea, laaditaan pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma.

Erityinen tuki

Kun tehostettu tuki ei riitä, oppilaalle tehdään pedagogiseen selvitykseen perustuva erityistä tukea koskeva hallintopäätös. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS.

Kolmiportaisen tuen muodot ja työnjako (perusopetuksen luokat 1-6)

Tuen taso	Yleinen tuki	Tehostettu tuki	Erityinen tuki
	Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea.	<p>Tehostettu tuki on oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukemista. Oppilas voi tarvita useampaa tuen muotoa.</p> <p>Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.</p> <p>Tehostettua tukea annetaan oppilaalle laadittavan</p>	<p>Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä, tehdään hänelle pedagogiseen selvitykseen perustuva erityistä tukea koskeva hallintopäätös.</p> <p>Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmassa kuvaillaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.</p>

		oppimissuunnitelman mukaisesti.	
Erityisopetus ja erityisopettajan rooli	Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta. Lisäksi erityisopettajalla on konsultoiva rooli.	Oppilas voi saada säännöllisesti osa-aikaista erityisopetusta. Erityisopettajaa konsultoidaan tarpeen mukaan.	Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan samaa muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden.
Kenelle	Kaikille oppilaille	Oppilaalle, jonka tuen tarve edellyttää yleistä tukea jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukea.	Oppilaalle, jolle on tehty erityistä tukea koskeva hallintopäätös.
Monialainen yhteistyö	Tarvittaessa konsultoivaa	Tehostettuun tukeen siirtyminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöstön kanssa.	Pedagoginen selvitys laaditaan moniammatillisena yhteistyönä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Siinä selvitetään oppilaan samaa tehostettu tuki sekä koulunkäynnin kokonaistilanne. Pedagogista selvitystä täydennetään tarvittaessa psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.
Tuen toteuttaminen ja vastuut	Luokanopettaja huolehtii tukitoimien suunnittelusta ja toteutuksesta. Hän voi konsultoida erityisopettajaa tarvittaessa.	Luokanopettaja laatii erityisopettajaa konsultoiden pedagogisen arvion sekä oppimissuunnitelman, kun on päätetty siirtyä tehostettuun tukeen.	Erityisopettaja ja luokanopettaja laativat yhteistyössä pedagogisen selvityksen sekä HOJKS:in.

6.2. Pedagogisten asiakirjojen käytänteet perusopetuksen luokilla 1.-6.

	Yleinen tuki	Ped. arvio	Tehostettu tuki Oppimissuunnitelma	Ped. selvitys	Eriytyinen tuki HOJKS
Milloin	Oppilas tarvitsee tukea koulunkäyntiin ja oppimiseen	Yleinen tuki ei riitä, oppiaineen arvosana 5 tai 6.	Oppilas tarvitsee pitkäkestoista tukea tai useampia tukimuotoja	Tehostettu tuki ei riitä	Kun oppilas tarvitsee kokoaikaista tai vaativaa erityistä tukea, tai kun oppiaine tulisi yksilöllistää.
Kuka	Jokainen oppilasta opettava antaa tukea	LO, oppilashuollon konsultointi	Opp.suunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä vastaavat oppilasta opettavat opettajat	LO/ ELA/ELO oppilashuollon konsultointi	HOJKSin laatimisen vastuu ELA/ELO yhdessä LO kanssa
Yhteistyö	Oppilasta opettavat opettajat, oppilashuolto	Oppilasta opettavat oppilashuolto	Yhteistyö ELA, oppilashuolto	Oppilasta opettavat, oppilashuolto	Oppilasta opettavat, oppilashuolto
Päätökset, kuuleminen, huoltajat	Yhteistyö huoltajien kanssa	Yhteistyö huoltajien kanssa	Huoltajat tavataan vähintään kerran lukuvuodessa	Yhteistyö huoltajan kanssa, huoltajan kuuleminen	Eriytyisen tuen päätöksen tekee rehtori
Kuka kirjaa, mihin kirjaa	Tukea antava opettaja kirjaa tuen toimenpiteisiin	Arvion koonnista vastaa luokanopettaja	Luokanopettaja sekä kaikki oppilasta opettavat opettajat	Selvityksen koonnista vastaa luokanopettaja ja erityisopettaja yhteistyössä.	Luokanopettaja ja erityisopettaja yhteistyössä oppilasta opettavien kanssa kirjaa HOJKSin Wilmaan
Asiakirjojen tarkistus	Tuen tarve arvioidaan syksyllä ja		Päivitetään syksyllä.	Selvitys on aina erityisen	Päivitetään syksyllä.

ja päivittäminen	pitkin lukuvuotta. Arvioidaan keväällä.		Arvioidaan keväällä.	tuen tarkistamisen liitteenä.	Arvioidaan keväällä.
Allekirjoitukset, tulostaminen ja säilytys	Wilmassa. Ei tarvitse tulostaa eikä allekirjoittaa.	Wilmassa. Läpikäyminen huoltajien kanssa, ei tarvitse tulostaa eikä allekirjoittaa. Säilytetään 20 v koululla (Primus).	Wilmassa. Säilytetään 20 v koululla (Primus).	Tulostetaan rehtoria varten. Huoltajien allekirjoitukset. Arkistointi hallinnossa.	Tulostetaan ja arkistoidaan.

6.3. Yleisohje pedagogisten asiakirjojen kokoamiseen

Pedagogisia asiakirjoja ovat pedagoginen arvio, yleisen ja tehostetun tuen oppimissuunnitelmat, pedagoginen selvitys sekä henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Lomakkeet täytetään Wilmassa. Luokanopettajan vastuulla on pedagogisen arvion sekä oppimissuunnitelmien kokoaminen, pedagogisen selvityksen ja HOJKS:in kirjaavat luokanopettaja ja erityisopettaja yhteistyössä.

Yleistä

Pedagogisissa asiakirjoissa käytetään kouluarjen käsitteitä ja kuvataan käytännöt hyvin konkreettisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti, jotta sisältö tukee oppilaan kanssa työskentelyä.

Asiakirjoista tulee ilmetä, millaista tukea oppilas on tarvinnut, millaista tukea hän on saanut ja mistä hän on hyötynyt. **Asiakirjaan eritellään kaikki oppilaan saama tuki ja tukimuodot**, kuten eriyttäminen ja muut pedagogiset ratkaisut, samanaikaisopetus, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, ohjaus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Lisäksi **arvioidaan** näiden vaikutus oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin. Asiakirjoihin ei kirjata tukitoimia, joita ei ole mahdollista toteuttaa.

Koulunkäynnin kokonaistilanne

Pedagogisiin asiakirjoihin kirjataan oppilaan **koulunkäynnin kokonaistilanne**.

Tällöin kirjataan vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Miten oppiminen ja koulunkäynti sujuvat nyt? Entä aiemmin?
- Onko tilanteessa tapahtunut muutosta?
- Miten viihtyy ryhmässä/luokassa?
- Millainen on oppilaan tilanne yhteisönsä jäsenenä?

Vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet

Asiakirjoihin kirjataan **oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet**:

- Mitä oppilas osaa hyvin? Missä on taitava? (Näkökulma: miten vahvuuksia voidaan hyödyntää tuen suunnittelussa ja järjestämisessä)
- Mitä hän on oppinut?
- Miten hän oppii parhaiten?
- Mitä tukea hän tarvitsee nyt?

Lisäksi kirjataan havainnot ja monipuolisesti eri menetelmillä hankittu tieto tämänhetkisistä **oppimisvalmiuksista ja erityistarpeista**, opettajan ja erityisopettajan tekemät **arvioinnit ja mahdolliset oppilashuollon henkilöstön arviot** (oppilaan/huoltajan luvalla).

Oppimisvalmiuksista voidaan kirjata esimerkiksi:

- o motivaatio
- o oppilaan käsitys itsestään oppijana
- o oppimaan oppimisen taidot
- o tarkkaavuus ja toiminnanohjaus
- o toimiminen ryhmän jäsenenä

Opiskeluhoolto

Pedagogisiin asiakirjoihin voidaan kirjata, että lapsi on ohjattu oppilashuollon asiantuntijan puoleen palveluiden saamiseksi. Asiakirjoihin ei ole suositeltavaa kirjata yksilöityjä ohjaamisen syitä tai toimenpiteitä.

Yhteydenpito huoltajien kanssa

Yleisenä ohjeena eronneiden ja yhteishuoltajuudessa olevien vanhempienkin osalta on, että koulu toimii vain ns. **lähivanhemman** (= se vanhempi, jonka luona lapsi asuu ja on kirjoilla) kanssa, koska laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta velvoittaa huoltajia tekemään lasta koskevat päätökset yhdessä.

Vain siinä tapauksessa, että huoltajat sitä erikseen pyytävät, koulu tiedottaa lasta koskevat asiat erikseen kummallekin huoltajalle.

Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppimisympäristöillä tarkoitetaan

- tiloja ja paikkoja
- yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat
- välineitä
- palveluita
- materiaaleja, joita opiskelussa käytetään

Pedagogisiin asiakirjoihin **kuvataan oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut** oppilaan tuen näkökulmasta.

Mitä pedagogisiin asiakirjoihin ei kirjata?

Pedagogisissa asiakirjoissa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Pedagogisiin asiakirjoihin ei merkitä oppilaan saamia diagnooseja tai

lääkityksiä, sillä ne voivat aiheuttaa salassapitoon liittyviä ongelmia. Diagnoositieto ei ole myöskään opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämätöntä. Sen sijaan asiakirjoihin kirjataan, miten jokin sairaus tai oireyhtymä vaikuttaa käytännössä oppimiseen/koulunkäyntiin, ja miten tämä voidaan huomioida opetusta ja tukea järjestettäessä.

Pedagogisiin asiakirjoihin ei kirjata oppilaan saamaa kuntoutusta tai terapiaa, paitsi silloin, kun kuntoutuksen tai terapioiden järjestämisellä on vaikutusta oppilaan opetusjärjestelyihin ja oppilasta esimerkiksi harjoitetaan kuntoutukseen ja terapiaan liittyvissä asioissa myös koulun arjessa.

6.4. Ohje tuen vaiheen muuttamiseen Wilmassa

a) Mene oppilaan yhteenvetosivulle -> oikealla ylhäällä kohta "lomakkeet" -> napsauta -> avautuu kohta "oppimisen ja koulunkäynnin tuki"

b) valitse valikosta "tuen vaihe"

c) Kun oppilas on erityisessä tai tehostetussa tuessa: laita täpät

- saako oppilas osa-aikaista erityisopetusta

- osallistuuko tukiopetukseen

d) Seuraavista avautuu valikko (täytetään vain, kun oppilas on erityisessä tuessa)

- onko luokassa avustajaa -> valitse valikosta sopiva

- opetuksen toteutumipaikka -> valitse valikosta sopiva

e) Lopuksi kysytään yksilöllistettyjä oppiaineita niiltä oppilailta, jotka ovat erityisessä tuessa. Näissäkin aukeaa valikot. Muista valita "ei yksilöllistettyä oppimäärää", jos aineita ei ole yksilöllistetty.

6.5. Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään, vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

7. YLEINEN TUKEA PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.

7.1. Yleisen tuen kuvaus

Hyvä yleinen tuki on osa päivittäistä koulutyötä. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä eikä sen antaminen vaadi mitään erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Jokaisen opettajan tehtävä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta. Keskeistä on tuen tarpeen varhainen tunnistaminen, tukitoimien aloittaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa.

Yleisen tuen tukimuotoina voidaan käyttää kaikkia tuen keinoja lukuun ottamatta painoalueittain opiskelua, oppiaineen yksilöllistämistä ja kokoaikaista erityisopetusta. Oppilaan tuen tarpeeseen vastataan mm. eriyttämällä opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmiä ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia, opettajien keskinäisellä sekä muun henkilöstön yhteistyöllä, joustavilla opetusryhmillä ja tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella ja ohjauksen keinoin.

Oppilaan ja koko ryhmän opetuksen ja tuen suunnittelun tueksi on laadittu hyvän yleisen tuen käytänteiden tarkistuslista. Se ohjaa opettajien välistä keskustelua oppilaan tuen suunnittelussa ja toimii apuna pohdittaessa yleisen tuen riittävyttä ja sitä, onko yleisen tuen keinoja käytetty kattavasti ennen siirtymistä tuen portaalta toiselle.

7.2. Hyvän yleisen tuen käytänteiden tarkistuslista

Tukitoimien tulee olla käytössä pidemmän aikaa, jotta niiden vaikutukset voidaan todeta.

1. Ilmapiiri	1-5	pvm	selite
Oppimisympäristö on mahdollisimman kiireetön			Stressitason alentaminen, turvallisuuden tunteen luominen, myönteisen ilmapiirin ja luottamuksen luominen.

ja rauhallinen.			
Oppilaiden havainnointi perustuu vahvuuksiin ja opittuihin taitoihin.			Säännöllinen, positiivinen palaute ryhmälle opituista taidoista. Palkkiotunti tai tähtihetki.
Oppilaat huomioidaan yksilöinä päivittäin.			Jokaisen oppilaan kanssa juttelu jossain päivän vaiheessa. Jokaiselle on tärkeää tulla huomioiduksi. Oppilas uskaltaa kertoa koulun aikuisille toiveistaan ja haasteistaan liittyen koulunkäyntiin.
Oppilaille annetaan myönteistä palautetta.			Oppilaiden osallistamisen (tunne omasta merkityksellisyydestä) ja vaikuttamisen korostaminen. Positiivista palautetta tulee saada huomattavasti enemmän kuin negatiivista.
Koulun toimintakulttuurin ja toimintaympäristön kehittäminen			Tukeeko koulun toimintakulttuuri tai toimintaympäristö kaikkien oppimista?
Palaute huoltajille			Oppilaan huoltajat saavat oppilasta koskien huomattavasti enemmän positiivista kuin negatiivista palautetta.

2. Fyysinen oppimisympäristö	1-5	pvm	selite
Luokan ilmanvaihto, lämpötila ja valaistus tarkistettu ja säädetty sopiviksi.			Viesti korjaustarpeista esihenkilölle ja kiinteistöhoitoon.
Selkeät työskentelytilat, joista on karsittu ylimääräiset ärsykkeet.			Vain tärkeät kuvat esillä. Häiritsevät tavarat tasoilta ja seiniltä pois.
Tavarat ovat ehjiä ja niille on omat, selkeät paikat.			Sanalaput ja/tai kuvat.
Erilaiset apuvälineet ovat oppilaiden saatavilla.			Jokaisella oppilaalla on mahdollisuus käyttää erilaisia oppimisen/ keskittymisen apuvälineitä.
Luokkaan on järjestetty erilaisia oppimispisteitä tai tiloja, myös rauhoittumispiste.			Esim. ryhmätyöpiste, lukupiste, palapeli, älypeli tms. pöytä/ pulpetti rauhoittumiseen.
Oppilaiden työpisteet säädetty sopiviksi. Työskentelyyn sopiva paikka, mahdollisesti lähellä opettajaa.			Keskustelu oppilaan kanssa, missä hänen on hyvä työskennellä. Mahdolliset häiriötekijät karsittu esim. oppilas pois oven läheltä.
Eriytetyt työskentelytilat			Eriytetty tila voi olla esimerkiksi pienryhmätila luokan läheisyydessä tai sermeillä rajattu tila.
Selkeät, yhdessä sovitut säännöt luokassa.			Luokassa tutustutaan koulun järjestyssääntöihin ja laaditaan yhteiset säännöt, jotka laitetaan luokkaan näkyville.

Erilaiset työskentelykokoonpanot			Eri työskentelykokoonpanojen kokeilu (yksilö, pari-, ryhmätyöskentely, yhteistoimintaryhmät) Mahdollista on myös vaihtaa opetusryhmää.
----------------------------------	--	--	---

3. Oppimisen tukeminen	1-5	pvm	selite
Lisätty henkilökohtainen ohjaus			Ohjaaja ja opettaja ohjaavat oppilaan työskentelyä henkilökohtaisesti.
Eriyttäminen			Eriyttämällä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla yleisopetuksen opetussuunnitelmaan kuuluvaa oppiaineen sisältöä, muotoa, opetusmenetelmää tai havainnollistamistapaa varioidaan tai muokataan oppilaan tarpeisiin sopivaksi.
Joustavat ryhmittelyt omassa luokassa tai luokka-asteella.			Ryhmät voidaan muodostaa taitojen, opetussisältöjen, työskentelytyylien, sosiaalisten suhteiden tai kiinnostuksen kohteiden mukaan.
Opetusryhmän vaihtaminen			
Samanaikaisopetus			Samaan aikaan samassa tilassa opettaa kaksi tai useampi opettaja. Samanaikaisopetus mahdollistaa opetustilanteissa tietojen, taitojen, voimien ja oppilaantuntemuksen jakamisen.
Parien ja ryhmien muodostaminen opettajan johdolla vaihtelevilla, monipuolisilla tavoilla.			Yhteistoiminnalliset toimintatavat ryhmien muodostamiseen, erilaiset tavat muodostaa ryhmiä lisää myös oppilaiden sosiaalisia taitoja.
Ryhmäyttämisen lisääminen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu.			Tarvittaessa tehdään yhteistyötä kuraattorin kanssa. Koko ryhmän interventio kaverisuhteisiin, työrauhaan, tunteisiin jne.
Yhdessä sovitut käyttäytymis-odotukset ja toimintatavat			Muutamat, selkeät käyttäytymisodotukset myönteisessä muodossa näkyville, myönteinen palaute toivotusta käytöksestä.
Vaihtelevat opetusmenetelmät ja työtavat.			Opeta ja varmista käyttämäsi työtapa oppilaille. Näin kaikki tietävät, miten tässä työtavassa tulee toimia.
Selkeä tunnin aloitus/ päätös.			Rutiinit tunnin aloitukseen ja lopetukseen.
Oppitunnin ja päivän ohjelman sekä tavoitteiden läpikäyminen yhdessä oppilaiden kanssa, päivä- ja tuntiohjelma näkyvissä.			Päiväohjelma ja tavoitteet, muutokset päiväohjelmassa. Oppilaiden kohtaaminen tunnin alussa. Tuntistrukturin läpikäyminen jokaisen tunnin alussa. Tunnin rakenne on hyvä olla esillä koko oppitunnin ajan.
Toimintaohjeiden pilkkominen osavaiheisiin tai pienempiin kokonaisuuksiin.			Yksi ohje kerrallaan, toimintaohjeen mukaan. Ohjeet (kuvallisena) myös näkyviin.
Eriyttämisestä on käyty			Tasa-arvoa on antaa tukea jokaiselle oppilaalle oman

keskustelua luokassa.		tarpeensa mukaan.
Opetuksen eriyttäminen ryhmätasolla.		Oppimisvaiheeryhmien hyödyntäminen.
Ohjeen ymmärtämisen ja työskentelyn aloittamisen varmistaminen.		Pyydä oppilaita kertomaan omin sanoin, mitä heidän pitää tehdä.
Tehtävätavoitteen laatiminen		Tehtävätavoite laaditaan oppilaan kanssa kahden kesken.
Toivotun työskentelytavan selkeä ohjeistus.		Esim. kuvallinen työskentelymerkki, äänen käytön taso.
Tehtävälistan käyttö (ensin, sitten, lopuksi).		Vaiheet näkyvillä taululla.
Tapahtumien, tehtävien, esiintymis- ja siirtymätilanteiden ennakointi ja järjestelyt.		Voiko esim. esiintymistä pelkäävä nauhoittaa kotona esityksensä tai esittää pienemmälle joukolle esitelmänsä?
Toimintatapojen kertaaminen ennen siirtymisiä ja tapahtumia.		Selkeät toimintatavat, säännöllinen palaute niiden noudattamisesta.
Välituntitilanteiden ennakointi ja järjestelyt.		Tarvittaessa aikuisen tuki naulakoille ja välitunneille lähdettäessä ja palatessa.
Erilaiset oppimisympäristöt.		Oppilaat tietävät, miten kussakin tilassa toimitaan.
Työskentelytaut, jaksottaminen ja tauottaminen.		Työskentely pilkkotaan sopiviin osiin. Osasta toiseen siirryttäessä pieni kevennys, liikkumishetki. Kehitetään palautejärjestelmä tehtävätyöskentelyyn.
Läksyjen kertaaminen, merkitseminen ja läksykirjojen mukana olon varmistaminen ennen kotiinlähtöä.		Wilma, läksymerkit, kuva läksytaulusta, läksyvihko jne. Opettajan ja ohjaajan apu läksyjen merkitsemiseen.
Opetustilanteissa tehtyjen tallenteiden käyttö kotona.		Sähköisen oppimisympäristön hyödyntäminen opiskelussa, opettajan tekemät omat tallenteet.
Apu- ja havaintomateriaalien käyttö, oppimistrategioiden opettaminen.		Sähköiset oppimateriaalit, selkotestit, matematiikan havaintovälineet, lasku- ja lukustrategiat, valmiit muistiinpanot, kuvatuki, värikoodit, keskittymistä tukevat apuvälineet, äänikirjat jne.
Lisätty mallintaminen ja ohjaaminen opetuksessa.		
Monipuolinen osaamisen näyttäminen, erilaiset koejärjestelyt.		Suullisesti täydennetty koe, suullinen koe, lisäaika, koe tehdään osissa, myös vastauspaperit voidaan pilkkoa, riittävän iso fontti kokeessa, myös vastauksille riittävä tila, täysin eriytetty koe esim.

		monivalintakysymykset, saa olla omat muistiinpanot mukana, voi vastata kirjoittamalla koevastaukset sähköisesti, koekysymykset annettu etukäteen, koe pienryhmässä.
Yhteisten toimintatapojen sopiminen ohjaajien ja muiden luokassa toimivien aikuisten kanssa.		Laaditaan yhteiset toimintatavat luokan aikuisten kesken ristiriitaisuuksien välttämiseksi.
Henkilökohtainen oppimissuunnitelma		Oppimissuunnitelma on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

4. Yhteistyö	1-5	pvm	selite
Tavoitteista ja toimenpiteistä sopiminen huoltajan kanssa.			Huoltajien kiittäminen tehdyistä läksyistä. Enemmän keskustelua ja yhteydenpitoa puhelimitse sekä tapaamisia huoltajien kanssa yhteisiin päämääriin pääsemiseksi.
Yhteistyö kollegoiden kanssa.			Palkitus, samanaikaisopetus, yhteisopettajuus.
Yhteisistä toimintatavoista sopiminen luokkaa opettavien ja avustavien aikuisten kesken.			Aikuiset perehdytetään luokan oppilaiden tuen tarpeisiin ja yhtenäisiin toimintatapoihin.
Keskustelut oppilaan kanssa kahden kesken			Kohtaamisen merkitys on suuri. Keskustelut sovituista tavoitteista ja asioista. Oppilaan osallistamisen ja vaikuttamisen korostaminen, positiivinen vahvistaminen, myönteisen ilmapiirin ja luottamuksen luominen. Tavoitteena hyvä oppilastuntemus. Voidaan luoda yhteinen palautejärjestelmä, jonka avulla käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan. Koulun aikuisilla tulee olla riittävästi aikaa positiivisiin vuorovaikutushetkiin oppilaan kanssa.
Erytisopettajan konsultaatio			Keskustelu oppilaan tukitoimista.
Oppilashuollon työntekijän konsultaatio			Huoltajan lupa tarvitaan, kun keskustellaan nimellä.
Eri toimijoiden vastuunjako ja niistä tiedottaminen			Onko tiedossa, ketkä kaikki muut toimijat tukevat lasta arjessa? Ovatko eri toimijoiden vastuut kaikkien tiedossa?
Kaikkien koulun aikuisten riittävä perustietämys oppimisvaikeuksista ja neuropsykiatrisista häiriöistä.			Tarvittaessa henkilökuntaa koulutetaan.
Reissuvihon käyttö			Vihkoa voi käyttää päivittäin tai viikoittain viestimiseen.

Wilman poissaolojärjestelmä			Poissaoloja seurataan ja tarvittaessa reagoidaan kunnan poissaolomallin käytäntöjen mukaisesti.
Muut yhteistyötahot			Aamu- ja iltapäivätoiminta, terapeutit, nuorisotoiminta, harrastus-toiminta jne. vahvuuksien tukemisen kannalta.

5. PoL:ssa säädetty tukitoimet	1-5	pvm	selite
Tukiopetus			Ennakoiva tukiopetus, asian pohjustaminen ennen varsinaista oppituntia tai korjaava/ kertaava/ täydentävä tukiopetus. Yhdistetyt tukiopetusryhmät, jolloin yksi opettaja vastaa yhden aineen tukiopetuksesta.
Osa-aikainen erityisopetus			Samanaikaisopetuksena, pienessä ryhmässä, yksilöopetuksena.
Tulkitsemis- ja avustajapalvelut, koulunkäynninohjaajan tuki			Tulkkaukspalvelu, oppimisen ohjaus opetustilanteissa, oppiaineissa, välitunneilla, siirtymissä, päivittäisissä toiminnoissa. Yleisessä tuessa erityisistä tulkitsemis- ja avustajapalveluista ja pedagogisista apuvälineistä esim. näkörajoitteeseen liittyvät tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmissa.

8. TEHOSTETTU TUKI PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.

Tehostettu tuki on tarkoitettu ensisijaiseksi säännöllisen tuen muodoksi. Jos yleinen tuki ei ole riittävää ja oppilas tarvitsee säännöllistä, yksilöllisempää ja useita tukimuotoja sisältävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea, laaditaan **pedagoginen arvio** oppimisen tilanteesta sekä siirrytään tehostettuun tukeen. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään aina pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tehostetussa tuessa oppilaalle laaditaan **oppimissuunnitelma** yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa.

8.1. Pedagogisen arvion laatiminen

Mikäli hyvän yleisen tuen tukijärjestelyistä huolimatta oppilaan oppiminen ei etene odotetulla tavalla, oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen

pedagogisen arvion. Tämän arvion pohjalta suunnitellaan yleisen tuen lisääminen tai tehostettuun tukeen siirtyminen ja tehostetun tuen keinot. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että sen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Luokanopettaja ja aineenopettaja vastaavat yleisen tuen tukimerkinnöistä, tuen kirjaamisesta ja arvioinnin kokonaisuudesta. Koulun opiskeluhuollon ammattilaisia tulee konsultoida pedagogista arviota laadittaessa. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Pedagogisen arvion laatimisen vaiheet:

1. Kun oppilaan tuen tarve on säännöllistä ja käytössä on useita tukitoimia, luokanopettaja laatii Wilmaan **pedagogisen arvion** yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja oppilaan muiden opettajien kanssa oppilashuoltoa konsultoiden.

2. Oppilaan tilanne arvioidaan yhteistyössä oppilashuollon henkilöiden kanssa.

Pedagogiseen arvioon kirjataan seuraavat asiat:

- tähän asti annettu tuki sekä oppilaan tarvitsema tuki
- arvioidaan annetun tuen hyödyllisyyttä
- arvioidaan, millä tukitoimilla oppilasta tulisi jatkossa tukea
- merkitään tuen vaihe

3. Luokanopettaja muuttaa tuen vaiheen Wilmassa (ks. ohje luvusta 7.4).

4. Luokanopettaja **ilmoittaa** Wilmalla asianosaisille opettajille tehostetun tuen aloittamisesta.

5. Kuukauden kuluessa luokanopettaja ja muut oppilasta opettavat opettajat laativat oppilaalle Wilmaan **oppimissuunnitelman**.

8.2. Tehostetun tuen oppimissuunnitelman laatiminen

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppimissuunnitelman tavoitteena on tukea oppilasta yleisopetuksen oppimäärän suorittamisessa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa. Oppimissuunnitelma kirjataan Wilmaan (tuki-välilehdelle), ja sen laadinnassa hyödynnetään luvussa 6.3. annettua ohjeistusta.

9. ERITYINEN TUKI PERUSOPETUKSEN LUOKILLA 1.-6.

Erityinen tuki on vahvin tukimuoto. Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei muuten toteudu riittävästi. Erityisen tuen päätös tarvitaan esimerkiksi silloin, kun oppilaan jokin oppiaine tulee yksilöllistää, oppilas tarvitsee luokkamuotoista erityisopetusta tai oppilaalla on pidennetyn oppivelvollisuuden päätös.

Erityisen tuen aloittaminen edellyttää aina erityisen tuen päätöstä. Päätös perustuu **pedagogiseen selvitykseen**, joka laaditaan moniammatillisessa yhteistyössä oppilashuollon ammattilaisten kanssa. Erityisen tuen hallintopäätöksen tekee rehtori ja se tehdään toistaiseksi voimassa olevaksi. Päätös tarkistetaan tuen tarpeen muuttuessa sekä ennen kolmannelle ja seitsemännelle luokalle siirtymistä. Tällöin laaditaan jälleen pedagoginen selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä.

Erityisen tuen tehtävä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta tuetaan.

Oppilaalle sopivat opetusjärjestelyt suunnitellaan yhdessä koulun, huoltajien ja mahdollisten yhteistyötahojen kanssa. Oppilaalle laaditaan **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS**, johon kirjataan oppilaalle annettava opetus ja tukimuodot.

9.1. Pedagogisen selvityksen laatiminen

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Pedagogisen selvityksen laatimisen vaiheet

1. Kun tehostettu tuki ei riitä, oppilaan Wilman tuki-välilehdelle avataan pedagoginen selvitys. Luokanopettaja ja erityisopettaja kirjaavat asiakirjaan vaadittavat sisällöt yhteistyössä (ks. ohjeistus luku 6.3.)
2. Lo/ eo on yhteydessä opiskeluhuoltohenkilöstöön (usein vain yhteen heistä) Wilmassa, puhelimitse tai tapaamalla ja kirjoittaa selvitykseen esim. "X:n tuen tarpeista on keskusteltu kouluterveydenhoitaja/kuraattori/koululääkäri/koulupsykologi N.N. kanssa.", sekä lyhyen kuvauksen oppilashuoltohenkilöstön kanssa käymästään keskustelusta.
3. Selvityksen valmistuttua annetaan huoltajan tutustua asiakirjan sisältöön kahden viikon ajan. Kun kaksi viikkoa on kulunut, sovitaan tapaaminen huoltajan ja oppilaan kuulemiseksi.
4. Lo/eo **kuulee** asiassa **oppilasta ja huoltajaa** ja **kirjaa sen selvitykseen** (ks. luku 9.2).
4. Lo/eo tulostaa pedagogisen selvityksen ja huolehtii siihen huoltajien allekirjoitukset.

5. Lo/eo antaa allekirjoitetun selvityksen rehtorille, joka tekee sen pohjalta erityisen tuen hallintopäätöksen.

6. Kuukauden sisällä päätöspäivämäärästä (pois lukien koulutyön keskeytykset) lo ja eo laativat HOJKS:in yhteistyössä.

9.2. Oppilaan ja huoltajan kuuleminen

Oppilaan ja huoltajan kuulemisessa tulee huomioida, että huoltaja on ymmärtänyt, mihin pedagogisella selvityksellä pyritään. Kuulemiskohdassa tulee **selkeästi ilmetä huoltajan mielipide:**

- lapsen tuen tasoon
- koulupaikkaan
- mahdollisiin yksilöllistettyihin oppiaineisiin.

Vaikka huoltajan mielipide olisi eriävä koulun mielipiteen kanssa, se kirjataan sellaisenaan kuulemiskohtaan.

Kuulemisen tarkoitus tulee kertoa jo ensimmäisellä tapaamiskerralla laadittaessa pedagogista asiakirjaa yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajan on ymmärrettävä, että hänellä on kaksi viikkoa aikaa kommentoida valmista selvitystä ennen sen lukitsemista. Asianmukaista on laittaa huoltajalle viesti kuulemisajan alkamisesta, jolloin valmis pedagoginen selvitys on luettavissa Wilmasta. Samalla on hyvä sopia yhteydenotosta kuulemisajan umpeuduttua. Kun asiakirja on kokonaisuudessaan valmis ja kuuleminen voi alkaa, on siitä ilmoitettava huoltajalle selkeästi, mielellään kirjallisesti. Kuulemisajan päätyttyä kuulemiskenttään kirjataan huoltajan kommentti.

Mikäli huoltajien äidinkieli ei ole suomi, niin kuulemiseen liittyviin kommentteihin on viisasta ottaa tulkki mukaan. Opettaja voi myös avustaa huoltajia muotoilemaan sanamuodot kuulemiseen.

9.3. Erityisen tuen päätöksen tekeminen

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen hallintopäätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen

poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Eryyisen tuen päätöksessä määrätään seuraavat asiat (Opetushallitus):

- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut
- muut 31 §:ssä tarkoitettut palvelut, kuten oppilaan tarvitsemat apuvälineet tai tukijaksot esimerkiksi Valteri-koulussa
- mahdolliset yksilöllistettävät oppiaineet, niiden lisääminen tai vähentäminen
- opetuksen järjestäminen poiketen 11 §:ssä määritellystä oppiainejaosta
- oppilaan vapauttaminen oppiaineen opiskelusta
- muut perusopetuslain 18 §:n perusteella päätettävät erityiset opetusjärjestelyt, kuten muut opetuksen sisältöjä tai järjestämistapaa koskevat järjestelyt
- päätös pidentetystä oppivelvollisuudesta
- opiskelu toiminta-alueittain

Jos oppilaan tuen tarve muuttuu edellä mainituissa asioissa, tehdään uusi tarpeelliselta osin tarkennettu pedagoginen selvitys ja uusi erityisen tuen päätös.

9.4. Eryyisen tuen päätös erityistilanteissa

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Eryyisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

9.5. Eryyisen tuen päätöksen päivittäminen

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

9.6. Erityisen tuen päätöksen vaiheet Hämeenkyrössä

1. Pedagoginen selvitys tulostetaan ja lähetetään kotiin allekirjoitettavaksi. Huoltajia voi myös pyytää koululle allekirjoittamista varten. Huoltajat allekirjoittavat valmiin selvityksen kuulemisten jälkeen. Alkuperäinen allekirjoitettu pedagoginen selvitys toimitetaan rehtorille.
2. Rehtori tekee oppilaalle erityisen tuen päätöksen.
3. Päätöksestä lähetetään kopio huoltajille paperitulosteena. Koululle jää myös paperituloste.
4. Luokanopettaja tai erityisopettaja muuttaa tuen vaiheen Wilmassa (ks. ohje luvusta 7.4.)
5. Erityisopettaja ja luokanopettaja laativat oppilaalle HOJKSin kuukauden sisällä päätöksestä.

9.7. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Luokanopettaja ja erityisopettaja kirjaavat henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman eli HOJKS:in yhteistyössä. Tarvittaessa myös muut oppilaan opettajat ja monialaiset ammattilaiset ovat mukana tuen suunnittelussa ja kirjaamisessa. HOJKS laaditaan kuukauden sisällä erityisen tuen päätöksestä, vuosittain lukuvuoden alkaessa sekä silloin kun opetuksen järjestämisessä tapahtuu muutoksia. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ei edellytä huoltajan lupaa. Kotiin ollaan kuitenkin aina yhteydessä, kun oppilaan tukea lähdetään suunnittelemaan.

HOJKS laaditaan Wilmaan tuki-välilehdelle. HOJKS:in laatimisessa sovelletaan pedagogisten asiakirjojen laatimisen yleisohjeistusta (ks. luku 7.1.).

1. Opetuksen järjestäminen

- Opiskeleeko oppilas pääasiallisesti yleisopetuksen ryhmässä vai pienryhmässä
- Yleisopetuksen ryhmässä opiskelevalle oppilaalle annettava erityisopetus (samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena)
- Erityisopetuksen pienluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetään yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- Oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta.

2. Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- Opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki sekä eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- Yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- Oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa.

3. Toiminta-alueittain opiskelu

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta- alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOJKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

9.8. Oppimäärän yksilöllistämisen vaiheet Hämeenkyrössä

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Ennen kuin oppilaan oppimäärä voidaan yksilöllistää, tulee tarjota monipuolisia tukitoimenpiteitä oppilaan opiskelun tukemiseksi. Näitä tukitoimia ovat erityisesti

- opetuksen eriyttäminen: laajuus, syvyys, etenemisnopeus
- tukiopetus, myös ennakoiva tukiopetus
- osa-aikaisen erityisopetuksen tuki
- opiskelu erityisessä tuessa riittävän pitkään

- avustajapalveluiden käyttäminen
- erityisopettajan antama samanaikaisopetus
- pienryhmät, intensiiviryhmä
- joustavat ryhmittelyt osaamisen mukaan
- lukujärjestysten palkittaminen
- opiskelun erityiset painoalueet (tehostettu tai erityinen tuki)

Näiden toimenpiteiden vaikutusta seurataan ja arvioidaan. Lisäksi arvioidaan sitä, miten oppilas työskentelee, mitä muuta tukea hän saa ja millaisin tavoin hän voi osoittaa osaamisensa. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Yksilöllistämistä ei kuitenkaan voida tehdä yksinomaan perustuen oppilaan kieli- ja kulttuuritaustaan, poissaoloihin, motivaation puutteeseen, puutteellisiin opiskelutekniikkoihin tai käyttäytymisen haasteisiin. Sen sijaan hänen oppimistaan on tuettava nämä tuen tarpeet huomioiden.

Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Ennen päätöstä tehty pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiselle kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltyihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin.

10. PAINOALUEIDEN MÄÄRITTELY TEHOSTETUSSA JA ERITYISESSÄ TUESSA

Yhtenä eriyttämisen menetelmänä voidaan käyttää opiskelun erityisten painoalueiden määrittelyä, jolloin oppilaan tavoitteena on oppia opinnoissa etenemisen kannalta välttämättömät sisällöt. Oppilas tarvitsee edelleen myös muuta tukea selviytyäkseen hänelle määriteltyjen painoalueiden opiskelusta ja saavuttaakseen opetussuunnitelmassa asetetut yhteiset tavoitteet.

Opiskelun erityisiä painoalueita voidaan käyttää vain tehostetun tai erityisen tuen

aikana. Painoalueiden määrittely on oppilasta opettavan opettajan tehtävä. Painoalueet määritellään oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa niissä oppiaineissa, joiden oppimäärää ei ole yksilöllistetty.

Opiskelun erityiset painoalueet muodostetaan opetussuunnitelmassa määritellyistä, oman vuosiluokan keskeisimmistä sisällöistä eli niin sanotuista ydinsisällöistä. Tällöin oppilas pyrkii edelleen oman vuosiluokkansa tavoitteisiin; painoalueet eivät siis voi olla esimerkiksi alempien vuosiluokkien tavoitteita tai sisältöjä. Tässä painoalueittain tapahtuva opiskelu eroaa yksilöllistämisestä, koska yksilöllistämässä on kyse myös opiskelun tavoitetason madaltamisesta. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Painoalueiden määrittelyssä on olennaista löytää tavoitteiden kannalta keskeiset sisällöt. Paikallisessa opetussuunnitelmassa sisällöt on määritelty vuosiluokittain, usein hyvin tarkasti. Kun opettaja pohtii keskeisiä sisältöjä erityisiä painoalueita varten, on aiheellista käyttää apuvälineenä myös opetussuunnitelman perusteita. Perusteissa on määritelty oppimisen tavoitteiden saavuttamisen kannalta olennaiset sisällöt. Myös hyvää osaamista kuvaavat arviointikriteerit 6. vuosiluokan päätteeksi ja päättöarvioinnin kriteerit hyvälle osaamiselle auttavat opettajaa ratkaisemaan, mihin asioihin oppilaan on syytä keskittyä opiskelussaan. Kuvaukset ja kriteerit ovat opettajalle luonnollisesti myös tärkeä ohjenuora oppilasta arvioitaessa, koska erityisten painoalueiden mukaan opiskeltaessa oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin.

Oppimissuunnitelma ja siihen sisältyvät opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Huoltajan ja oppilaan tulee tietää, miten suurta osaa oppiaineen sisällöistä oppimissuunnitelmaan kirjatut painoalueet edustavat ja miten niiden hallinta suhteutuu hyvän osaamisen kuvauksiin tai päättöarvioinnin kriteereihin. Erityisten painoalueiden mukaisessa opiskelussa tarvitaan huoltajan antamaa tukea. Tämä tuki kannattaa kirjata oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin.

Useimmiten opettaja päättää, mitä oppikirjoja ja muuta opiskelumateriaalia opiskelussa käytetään opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Eri kustantajat ovat julkaisseet monenlaista eriyttävää opiskelumateriaalia ja joistakin oppikirjasarjoista on myös eri vaikeusastetta olevia kirjoja (niin sanotut E-oppikirjat tai vastaavat oppimateriaalit). Jos yleistä oppimäärää opiskeleva oppilas, jolle on määritelty erityiset painoalueet, käyttää tällaista kirjaa,

opettajan on tärkeä arvioida kattaako kirjan sisältö opetussuunnitelmassa ko. vuosiluokalle määritellyt yleisen oppimäärän tavoitteet.

Oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa kuvataan painoalueiksi valittujen sisältöjen ohella myös mahdollisimman konkreettisesti, miten oppilas työskentelee, mitä muuta tukea hän saa ja millaisin tavoin hän voi osoittaa osaamisensa. On tärkeää, että oppilas voi antaa erilaisia näyttöjä ja hänellä voi olla kokeita, jotka keskittyvät näihin painoalueisiin. Oppilaan ja huoltajan tulee tietää, miten painoalueisiin keskittynyt osaamisen näyttö näkyy oppilaan arvioinnissa todistukseen merkityn arvosanan muodostumisessa. Opiskelun erityisiin painoalueisiin keskittynyt opetus on useimmiten luonteeltaan väliaikainen ratkaisu, ja opetuksen sisältöjä lisätään oppilaan edistymisen mukaisesti.

11. VUOSILUOKALLE JÄTTÄMINEN

Oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän suorittaa hyväksytysti kaikki opetussuunnitelmassa määritellyt vuosiluokan oppimäärään kuuluvat eri oppiaineiden tai aineryhmien opinnot. Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänellä olisi hylättyjä suorituksia, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos oppilaan suoritus yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa aineessa tai aineryhmässä on hylätty.

Jos oppilas on luvattomasti poissa eikä osallistu opetukseen, kokeisiin eikä muihinkaan hänelle tarjottuihin näyttömahdollisuuksiin, eikä hänellä ole hyväksytyjä suorituksia suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin oppiaineen tavoitteisiin, hän voi saada oppiaineesta hylätyn arvosanan lukuvuositodistukseen. Poissaolot sinällään eivät aiheuta luokalle jättämistä, mikäli oppilas on antanut riittävän määrän hyväksytyä näyttöä. Mikäli jossakin tilanteessa on perustellusti syytä epäillä huoltajien tekemän poissaoloilmoituksen totuudenmukaisuutta, on koululla oikeus edellyttää oppilaalta tai hänen huoltajiltaan lääkärintodistuksen esittämistä. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee siitä tiedottaa lukuvuoden aikana oppilasta ja huoltajaa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Mahdollisuuksia voidaan antaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Jos suoritusmahdollisuus annetaan koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositodistuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytyt suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys. Oppilas voidaan jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä. Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.

Sairaus

Joskus sairaus voi tilapäisesti estää tai vaikeuttaa oppilaan osallistumista opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen ainoastaan yksittäisessä oppiaineessa, esimerkiksi liikunnassa tai kotitaloudessa. Tällöin myös oppiaineen arvioinnissa voidaan menetellä toisin ja antaa sanallinen arvio tai arvosanan perustuen niihin näyttöihin, joita oppilas on kyennyt antamaan. Tarvittaessa oppilas voidaan vapauttaa jonkin oppiaineen opiskelusta tietyksi ajaksi. Tällöin myös oppiaineen arvioinnissa voidaan menetellä toisin ja jättää esimerkiksi todistusarvosana antamatta. Asiasta tehdään hallintopäätös.

Sairaus saattaa myös kokonaan estää oppilaan opiskelun kotona tai esimerkiksi sairaalakoulussa, jolloin oppilaalle ei kerry opintosuorituksia. Erilaisten näyttöjen antaminenkin voi tuolloin olla mahdotonta tai vaikeaa. Siten voidaan pitää kohtuuttomana arvioida oppilasta lukukauden päätteeksi samalla tavoin kuin muita oppilaita. Tällöin oppiaineen arvioinnissa voidaan menetellä toisin ja jättää esimerkiksi todistusarvosana antamatta. Asiasta tehdään hallintopäätös. (PoL 18 §)

Ensisijaisena menettelynä niin lyhytkestoisemmassa kuin pidemmässäkin sairaudessa on aina erilaisin järjestelyin turvata oppilaan mahdollisuus osallistua opetukseen.

12. VUOSILUOKKIIN SITOMATON OPISKELU KAIKILLA TUEN PORTAILLA

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu tarkoittaa sitä, että oppimäärä jaetaan vuosiluokkien sijaan opintokokonaisuuksiksi. Opintokokonaisuudet suunnitellaan eri oppiaineille määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Tällöin oppilas ei jää luokalleen mahdollisten hylättyjen tai puuttuvien suoritusten vuoksi.

Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuuksien suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiselle kussakin oppiaineessa ja opinnoissa kokonaisuutena. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista tulee seurata säännöllisesti. Lukuvuoden päättyessä hän saa todistuksen hyväksytysti suorittamistaan opintokokonaisuuksista ja siirtyy seuraavalle luokalle jatkamaan opintojaan siitä, mihin ne edellisenä lukuvuonna jäivät.

Tapauskohtaisesti tulee aina arvioida, sopiiko vuosiluokkiin sitomaton opetus oppilaan tilanteeseen. Oppilaan opinto-ohjelmassa kuvataan oppilaan opintojen tavoitteet, määritellään opintokokonaisuuksien suoritusjärjestys, aikataulu, ja mahdolliset erityistavoitteet.

13. OPPIVELVOLLISUUDEN PIDENTÄMISEN VAIHEET HÄMEENKYRÖSSÄ

1. Oppivelvollisuuden pidentämiseksi tarvitaan lääkärin tai koulupsykologin asiantuntijalausunto, jossa oppivelvollisuuden pidentämistä suositellaan.
2. Huoltajat hakevat oppivelvollisuuden pidentämistä lausuntoon perustuen.
3. Sivistysjohtaja tekee päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta.
4. Päätös toimitetaan huoltajalle sekä koululle tiedoksi.
5. Oppivelvollisuuden pidentäminen edellyttää aina automaattisesti myös päätöstä erityisen tuen järjestämisestä, samassa päätöksessä voi olla pidennetty oppivelvollisuus sekä erityisen tuen päätös.

Huom. Lakimuutos tulossa.

14. PSYKOLOGIPALVELUT

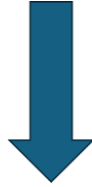
KOULUPSYKOLOGI

1. Perusopetuksen oppilaat, joilla ei ole muuta tutkivaa/hoitavaa tahoa, ja joiden oppimisvalmiuksista on merkittävää huolta.
 - Lapsen kehityksen, opetussuunnitelman tavoitteiden ja tuen suunnittelun kannalta suositelluimmat ajankohdat oppimisvalmiuksien tutkimuksille ovat 2.-3. luokan, 5-6. luokan tai 8-9. luokan aikana.
 - Tutkimukset toteutetaan aina oppilaille, joita ei ole aiemmin tutkittu ja joille harkitaan oppimäärän yksilöllistämistä ensimmäistä kertaa osana erityistä tukea.
 - Kehitysvammaepäilyt tutkitaan aina.
 - Oppimisvalmiuksien tutkimustarpeet arvioidaan aina erityisopettajan ja koulupsykologin yhteistyönä, aloite voi tulla opettajilta, huoltajilta, nuorelta tai kouluterveydenhuollosta.
 - Tilanteissa, joissa tutkimustarve on koulupsykologin arvion perusteella todettu, ja asiakkuus on kahdessa toimipaikassa (esim. TAYS, perheneuvola), tulee tutkimusten toteutuksesta ja aikataulusta sopia konsultoiden ja ennakoiden työntekijöiden kesken.
 - Uusintatutkimuksia tehdään vain erityisistä ja perustelluista syistä. Näiden osalta tulee konsultoida koulupsykologia.
2. Tukitoimet:
 - Oppilaalla tulee olla saanut koulussa tehostettuja tai erityisiä tukitoimia pääsääntöisesti vähintään kuuden kuukauden ajan.
3. Tutkimuskysymykset:
 - Tutkimukselle tulee olla selkeä ja tutkimusmenetelmillä vastattavissa oleva tutkimuskysymys, kuten epäselvyys oppimisvaikeuksien laajuudesta tai ristiriitaista tietoa toimintakyvystä.
4. Vireystila ja jaksaminen:
 - Oppilaan vireystilan ja jaksamisen tulee olla riittävää.
5. Motivaatio:
 - Oppilaan tulee olla motivoitavissa tutkimukseen.
6. Poissulkukriteerit:
 - Oppilaalla ei tule olla vaikea-asteista afaattista oirekuvaa, mutismia, vakavaa psyykkistä oiretta tai akuuttia päihdeongelmaa.
 - Vieraskieliset oppilaat: Vieraskielisten oppilaiden osalta tutkimukset ovat pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisia vasta 1–2 vuoden suomenkielisessä opetuksessa olon jälkeen

Neuropsykiatriset häiriöt

- Opiskeluhuollon asiantuntijat tekevät yhteistyötä tarkkaavaisuuden taustatekijöiden kartoittamiseksi ja korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi.
- Korjaavia toimenpiteitä elämän- ja arjenhallinnan tueksi tulee toteuttaa pääsääntöisesti vähintään **kolme kuukautta kotona ja koulussa** ennen tutkimustarpeen arviointia esim. kuraattorin tai nepsy-asioihin perehtyneen työntekijän ohjauksessa.
- Kognitiivisen tutkimuksen tarpeesta konsultoidaan koulupsykologia ennakoiden, ja ne tehdään tarvittaessa Käypä hoito -suositusten mukaisesti.

- ADHD:n ja ADD:n osalta tutkitaan ainoastaan tarvittaessa, esimerkiksi tilanteissa, joissa epäillään kehitysvammaa tai mikäli koululla on merkittävää huolta oppimiskyvystä.
- **Keskittymisen arviointi ja diagnostiikka ei edellytä kognitiivisia tutkimuksia, jos oppimisesta tai kehityksestä ei ole merkittävää huolta.**

- o Jos huoltajat ja opettajat kokevat oppilaan kaipaavan tukea keskittymishaasteisiin tai muihin toiminnanohjauksen ongelmiin, tulee muita tukitoimia yrittää ensin ja tehdä korjaavia toimenpiteitä. Hoitopolku Nepsy- puolen tuen saamiseksi tai diagnoosia varten kulkeutuu kouluterveydenhuollon kautta. Yhteys siis kouluterveydenhoitajaan, jonka kautta pääsee koululääkärille jne. (tai oma terveystieteiden lääkäri).

Neuropsykologiseen kuntoutukseen tai kuntoutusarvioon ohjatut perusopetusikäiset lapset ja nuoret.

Hakeutuminen ja ohjautuminen:

- Psykologin ohjaamana tai lääkinnällisen kuntoutuksen työryhmän kautta
- Neuropsykologiset tutkimukset perusopetusikäisille lapsille ja nuorille Kelan vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen tarpeen arvioimiseksi
- Erityistapauksissa neuropsykologiset tutkimukset haastavan erotusdiagnostiikan tueksi osana arvioivaa neuropsykologisen yksilökuntoutuksen jaksoa.
- Konsultaatio psykologeille kuntoutustarpeen arvioimiseksi tehtyihin tutkimuksiin.
- Yleiset psykologin tutkimuksia koskevat suositukset

Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat nyt erityistason palveluita ja kuuluvat terveydenhuoltoon. Näiden palveluiden pariin pääsee lääkärin (omalääkäri, koululääkäri) läheteellä. Tätä kautta myös läheteet lastenpsykiatriselle. Vain erityistason palveluissa tehdään diagnooseja.

PERHENEUVOLAN PSYKOLOGI

Perheneuvolan psykologi (Hämeenkyrössä alle 18-vuotiaat lapset):

Perheneuvolan ensisijainen tehtävä on perhe-, vanhemmuus- ja vuorovaikutusinterventiot sekä systeminen työskentely. Lapsen ja perheen tilannetta arvioidaan moniammatillisesti. Perheneuvolan psykologi arvioi

lapsen yksilöpsykologisten tutkimusten tarpeellisuuden. Perheneuvolaan **ei ohjauduta kognitiivisten tutkimusten toteuttamiseksi.**

- perhe- ja vuorovaikutustutkimus/arvio
- lapsen tunne-elämän tutkimus
- mahdollisesti lapsen kognitiivinen tutkimus, jos lapsi on jo perheneuvolan asiakas ja tutkimuksen tekeminen on välttämätöntä lapsen kokonaistilanne huomioiden
- kehitykseen ja oppimiseen liittyvissä huolissa sekä kognitiivisen tutkimuksen tarpeissa voidaan konsultoida ja sopia yhteistyöstä neuvola- tai koulupsykologin kanssa

Perheneuvonta

- Perheneuvolaan voidaan olla yhteydessä, jos
 - huoli lapsen käyttäytymisestä, kehityksestä ja/ tai tunne-elämästä
 - perhe on sitoutunut yhteiseen perhekeskeiseen työskentelyyn
 - tuen tarve vanhemmuuteen, huoli vanhemmuudesta
 - perheen ristiriitatilanteet, traumaattiset tapahtumat perheessä
 - parisuhdeongelmat
 - erotilanteet
- Vanhemmat voivat olla itse yhteydessä perheneuvolaan esim. Pyydä apua-napin kautta tai suoraan soittamalla (Hämeenkyrö) Pirhan sivuilta löytyviin numeroihin <https://pirha.fi/palvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/apua-ja-tukea-vanhemmuuteen-ja-lapsen-kehitykseen/perheneuvolat>
- Työntekijät voivat yhdessä perheen kanssa tehdä yhteydenoton hameenkyro.kapene@pirha.fi.
 - Viesti pitää lähettää salattuna.
 - Viestiin laitetaan omat ja asiakkaan yhteystiedot, huoltajuus, perheenjäsenten nimet.
 - Kerro mahdollisimman tarkasti, mitä on jo tehty, mitkä ovat pulmat ja mihin toivotaan apua.
- Pirhan perheneuvoloiden konsultaationumero työntekijöille on **044 431 4321**, avoinna **to klo 12-13.**

15. LÄSNÄOLOMALLI

POISSAOLOJEN ENNALTAEHKÄISY

VARHAINEN PUUTTUMINEN

VAHVAT TOIMET JA TUKI

JOS POISSAOLOT JATKUVAT

KOULUUN KIINNITTYMINEN

- Yksilöllinen kohtaaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen
- Myönteinen ja välittävä ilmapiiri
- Osallisuus, turvallisuus ja yhteisöön kuulumisen tunne
- Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu
- Luottamuksellinen ja tiivis yhteistyö kodin ja koulun välillä
- Vertaisuhteiden ja ryhmän vuorovaikutussuhteiden tukeminen
- Systemaattinen puuttuminen häirintä- ja kiusaamistilanteisiin

POISSAOLOJA 30 H

- Wilmarobotti lähettää heräteviestin poissaolorajan ylittymisestä luokanopettajalle/-valvojalle, koulukuraattorille ja huoltajille
- Luokanopettaja/-valvoja varmistaa, että poissaolojen taustasyyt selvitetään ja selvityksen pohjalta kutsuu tarvittaessa koolle oppilaan, huoltajat sekä ne toimijat (hoito- ja tukikontaktit), jotka arvioidaan tarpeellisiksi
- Opettaja konsultoi tarvittaessa esim. erityisopettajaa, opiskeluhoitoa ja/tai perhepalveluita

POISSAOLOJA 60 H

- Wilmarobotti lähettää heräteviestin luokanopettajalle/-valvojalle, huoltajille, koulukuraattorille ja terveydenhoitajalle
- Perustetaan tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan ja/tai huoltajan suostumuksen pohjalta. Tuen suunnitelma ja toteutus dokumentoidaan Wilman muistioon
- Luokanopettaja/-valvoja huolehtii, että roolit tukitoimien toteuttamiselle jaetaan ja koulun vastuhenkilö oppilaan asioissa valitaan
- Luokanopettaja/-valvoja varmistaa oppimisen tuen riittävyyden yhteistyössä erityisopettajan kanssa (tuen porras)
- Harkitaan sosiaalihoitolain mukaisen yhteydenoton tai lastensuojeluilmoituksen tekemistä
- Sovitaan yhteydenpidosta vastuhenkilön, huoltajien sekä yhteistyötahojen välillä ja sovitaan seurantalaverin ajankohta
- Suunnitellaan ja toteutetaan tuki oppilasta ja huoltajaa kuunnellen

POISSAOLOJA 90 H

- Wilmarobotti lähettää heräteviestin luokanopettajalle/-valvojalle, huoltajille, koulukuraattorille ja terveydenhoitajalle
- Vastuhenkilö varmistaa, että poissaolojen taustasyyt on selvitetty ja tilanteesta on yhteinen ymmärrys
- Tuetaan kouluun paluuta suunnitelmallisesti
- Käytetään koulun tukitoimia monipuolisesti ja pitkäjänteisesti
- Vastuhenkilö on tiiviissä yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa
- Vastuhenkilö yhteistyössä perheen kanssa tekee tarvittaessa sosiaalihoitolain mukaisen yhteydenoton tai lastensuojeluilmoituksen perheen tarvitseman tuen saamiseksi
- Mahdollistetaan joustavat opetusjärjestelyt
- Vastuhenkilö seuraa tilannetta aktiivisesti

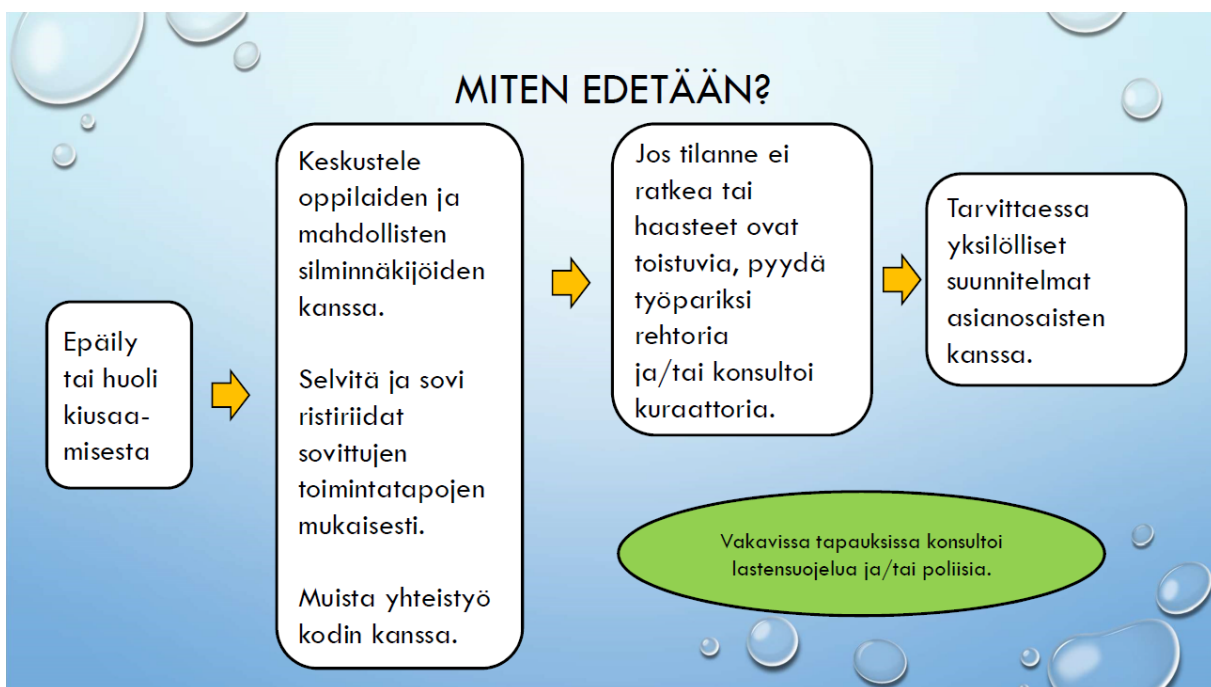

16. KUN HUOLI HERÄÄ KOULUISSA

16.1. Kiusaaminen

KIUSAAMINEN

- LUOKALLA ON ILMENNYT MAHDOLLISTA KIUSAAMISTA.
- MITÄ TEET? MITÄ ON KIUSAAMINEN?

16.2. Mielialan lasku

MIELIALAN LASKU

- HUOMAAT, ETTÄ LISSUKKA ON ALAKULOISEN JA AHDISTUNEEN NÄKÖINEN TUNNEILLASI. HÄN EI JUURIKAAN OSALLISTU TUNTITYÖSKENTELYYN JA ON YKSIN VÄLITUNNEILLA.
- MITÄ TEET?

MITÄ TEET?

Huolestuttavia asioita: epäsiisteys, painon lasku/nousu, viiltelyjäljet, väsymys, käyttäytyy poikkeavasti

Puhu huolestasi aina oppilaan kanssa kahdestaan rauhallisessa paikassa

Keskustele oppilaan luokanvalvojan kanssa havainnoistasi

Keskustele huoltajan kanssa, pois lukien väkivalta/seri-epäilyt

Kysy neuvoa tarvittaessa koulupsykologilta, psykikarilta, koulu-kuraattorilta tai terveydenhoitajalta

Ohjaa opiskeluhuollon palveluihin, auta ajanvaraamisessa, ole puhehenkilö!

Kokoa tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä, jos tilanne vaatii moniammatillista tarkastelua

16.3. Epäselvät poissaolot

EPÄSELVÄT POISSAOLOT

- SARALLA ON OLLUT PALJON EPÄSELVIÄ POISSAOLOJA, JOITA VANHEMMAT OVAT KUITTAILLEET WILMASSA.
- HUOLESI KASVAA, MITÄ TEET?

MITÄ TEET?

Kts. Oppilashuoltosuunnitelma- ja kouluun kiinnittymisen mallit Akaassa (9.8.2022), s.13
Poissaoloihin reagoiminen koulussa

HUONO KÄYTÖS

- JASSU ON HYVIN LEVOTON. AINA. TUNNILLA EI PYSY PAIKALLAAN, HUUTELEE JA HÄIRITSEE MUITA. OPISKELUSTA EI TULE MITÄÄN. AJAUTUU KAHNAUKSIIN TOISTEN OPPILAIDEN KANSSA.
- MITÄ TEET?

MITÄ TEET?

- Keskustelu oppilaan ja huoltajien kanssa

- Mieti erilaisia pedagogisia ratkaisuja (tuen portaat), esim. yhdessä erityisopettajan kanssa. Kirjaa tehdyt toimet Wilmaan!

Kutsu tarpeen mukaan koolle monialainen asiantuntijaryhmä. Tarvittaessa konsultoi koulupsykologia

Toteuta yhdessä mietittyjä tukitoimia ja seuraa niitä yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa (monialainen asiantuntijaryhmä)

ADHD-epäilyissä keskittymiskartoitus etenee koulu-psykologin kautta kouluterveydenhuoltoon

Haasteiden johtuessa sosiaalisista ongelmista tai pitkittyessä ota yhteys kuraattorin ja/tai lastensuojeluun

SALAISUUDEN KERTOMINEN

- SILMU JÄÄ MAANANTAI-TUNTISI JÄLKEEN LUOKKAAN JA KERTOO SINULLE LUOTTAMUKSELLISESTI, ETTÄ VIIKONLOPPUNA VANHEMPI OLI HUMALAPÄISSÄÄN LÄPSINYT SILMUA JA PIKKUSISKOJA SOLMUA JA NYT TAPAHTUNUT PYÖRII SILMUN MIELESSÄ
- MITÄ TEET?

MITÄ TEET?

- Keskustele oppilaan kanssa. Älä johdattele!

- Avoimet kysymykset: Mitä tapahtui? Kerro lisää?

- Kirjaa kuulemasi mahdollisimman tarkasti ja pian

- Konsultoi lastensuojelua ja poliisia (voi tehdä myös nimettömästi)

- Pyydä apua ja tukea kuraattorilta tarvittaessa

Toimi annettujen ohjeiden mukaan!

Kysymyksiä konsultointiin: Mistä voin keskustella lapsen kanssa? Olenko yhteydessä kotiin? Kuka lapsen hakee? Mitä nyt tapahtuu? Mitä muuta teen?

PÄIHTEET

- MICCIN ON EPÄILTY OLLEEN PÄIHTYNEENÄ KOULUSSA. MICCI ON USEIN POISSAOLEVA JA HAISKAHTAA KANNABIKSELTA
- MITÄ TEET?
- ENTÄ JOS OLET KUULLUT EPÄILYISTÄ VAIN MUIDEN OPPILAIKEN PUHEISSA?

MITEN EDETÄÄN?

16.7. Huoli oppilaasta

17. VUOSIKELLOT

17.1. Rehtorin vuosikello

ELOKUU

- Luokkien pedagogiset ryhmät kokoontuvat.
- Tulevan vuoden budjetin suunnittelu alkaa.
- Ohjaajaresurssin tarkistus luokkiin.
- Oppimissuunnitelman laatiminen/päivitys 20.9. tilastointipäivään mennessä.

SYYSKUU

- Oppimissuunnitelman laatiminen/päivitys 20.9. tilastointipäivään mennessä.
- HOJKSien laatiminen/päivitys 20.9. tilastointipäivään mennessä.

LOKAKUU

- Esiopetukseen siirtymisen nivelvaihtoryhmän kokoontuminen. Edellisen kauden arviointia ja tulevan toiminnan kehittämistä arvioinnin perusteella.
- Tulevien esikoululaisten tiedot Priimukseen.
- Tilasto 20.9.

MARRASKUU

- Hyvinvointikyselyjen purku.

- Tulevien esikoululaisten alustava jako kouluihin.

JOULUKUU

- Budjetti hyväksytään valtuustossa.
- Ilmoitus lehteen esikoulun ja koulun alkamisesta.
- Esiopetuskirjeiden postitus.
- Muualta muuttavat perheet, joilla on esi- tai perusopetukseen tulevia lapsia, ohjataan olemaan yhteydessä heti sivistysjohtajaan, joka tekee lapsen koulusijoituksen.
- Oh-ryhmän aikataulun teko kevätlukukaudelle.

TAMMIKUU

- Tulevien esioppilaiden ilmoittautuminen (sivistysjohtaja).
- Aamu- ja iltapäivätoimintaan ilmoittautuminen (osallistumistarvekartoitus, sivistysjohtaja).
- Kouluun ilmoittautuminen.
- Täyttöluvat.

HELMIKUU

- Arvio, montako (esi)oppilasta kuhunkin kouluun on tulossa (sivistysjohtaja)
- Tieto rehtorille ja varhaiskasvatusjohtajalle sivistystoimistosta ilmoittautumisten perusteella. Varhaiskasvatusjohtaja välittää tiedon varhaiskasvatuksen erityisopettajalle.
- Mahdollinen henkilöstölisäbudjetin teko sivistysjohtajalle.
- Kielivalinta.
- Täyttöluvat.
- Turvallisuuskansion päivittäminen lukuvuosittain 11.2. mennessä.

MAALISKUU

- Koulupaikkapäätös.
- Koulukyytien haku.
- Henkilöstön rekrytointi.
- Tarkennettu aamu- ja iltapäivähakemus esiopetukseen osallistuville (sivistystoimisto).
- Tarkennettu aamu- ja iltapäivähakemus kouluopetukseen (1-2lk oppilaat ja erityisen tuen oppilaat) osallistuville.
- Tiedonsiirtopalaveri tulevista esiopetuksen tuen oppilaista, missä välitetään opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot anonymisti. Palaverin kutsuu

koolle rehtori. Palaveriin osallistuvat rehtori, erityisopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa koulupsykologi.

- Tulevan lukuvuoden opetusluokkien muodostaminen.
- THL:n kouluterveyskysely 4. ja 5. -luokkien oppilaille parittomina vuosina.
- THL:n kouluterveyskysely 4. ja 5.- luokkien huoltajille maaliskuussa parittomina vuosina.
- Tilasto 41.

HUHTIKUU

- Tulevan lukuvuoden esioppilaiden nivelpalaverit tuen lasten osalta, tiedonsiirto luokka-/ ryhmäjaot. Rehtori kutsuu koolle nivelpalaverit. Palaveriin osallistuvat rehtori (puheenjohtaja), erityisopettaja, esiopettajat, kouluterveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksessa ryhmän opettaja kysyy kirjallisesti luvat vanhemmilta.
- Yleisen tuen lasten osalta tiedonsiirto tapahtuu huhtikuun aikana tarkasti päivitetyn vasun perusteella.
- Siirtyvät vasut arkistoidaan koulussa arkistointisääntöjen mukaisesti.
- Kutsu tutustumisiltaan tulevien esikoululaisten ja 1.- luokkalaisten huoltajille kirjeitse/ Wilma-viestillä.
- 6.- luokkalaisten tiedonsiirtopalaveri yläkoulun kanssa (pedagoginen ryhmä).
- Asiakaskyselyt.

TOUKOKUU

- Vanhempainillat tulevien esikoululaisten ja 1.-luokkien huoltajille (rehtori, esiopettaja, luokanopettaja, erityisopettaja).
- Tulevien esikoululaisten tutustuminen esikouluun, huoltajat vastaavat lasten osallistumisesta tilaisuuteen (rehtori, esiopettaja).
- Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausannon perusteella sivistysjohtaja tekee erityisen tuen päätöksen tulevasta esikoululaisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä.
- 1.-, 3., 4., ja 5.- luokkalaisten HOJKS- päivitys tulevaa lukuvuotta varten (rehtori, lo, eo).
- Oppilashuoltoryhmän aikataulut seuraavan lukuvuoden syksylle (rehtori, oh-ryhmä).
- Erityisen tuen päätökset.

ELOKUU

- Oppilashuoltoryhmät järjestyvät (rehtori).
- Luokkien pedagogiset ryhmät kokoontuvat (rehtori).
- Esiopettajat voivat ottaa tarvittaessa yhteyttä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan tuen lasten asioissa. Muiden lasten asioissa yhteydenotot ko. lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajaan, yhteystiedot vasussa.
- Esioppilas jatkaa tehostetussa tuessa, jos lapsella on varhaiskasvatuksessa tehty hallintopäätös tehostetusta tuesta.
- Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausunnon perusteella sivistysjohtaja tekee ennen elokuuta varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä tulevalle esioppilaalle erityisen tuen päätöksen, minkä perusteella esioppilaalle laaditaan HOJKS. HOJKSin laadinnassa hyödynnetään varhaiskasvatuksen vasua ja asiantuntijalausuntoa.
- Ohjaajaresurssin tarkistus luokkiin pedagogisessa ryhmässä.
- 1.-luokkalaisten terveystarkastukset alkavat ennen koulun alkua kesä-elokuussa (kth).
- 5.-luokkalaisten terveystarkastukset alkavat (kth ja lo).

SYYSKUU

- Oppimissuunnitelman laatiminen/päivitys (rehtori, lo, eo).
- HOJKSien laatiminen/päivitys (rehtori, lo, eo).
- 5.-luokkalaisten MOVE-mittaukset (lo, kth).
- 1.-luokkalaisten lääkärintarkastukset alkavat syyslukukauden aikana (kth).

LOKAKUU

- Esiopetukseen siirtymisen nivelvaihtoryhmän kokoontuminen. Edellisen kauden arviointia ja tulevan toiminnan kehittämistä arvioinnin perusteella (rehtori, esiopetuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat).
- Hyvinvointikysely kaikille oppilaille (lo, lv).
- 5.-luokkalaisten lääkärintarkastukset alkavat syyslukukauden aikana (kth).

MARRASKUU

- Hyvinvointikyselyjen purku (yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä).

JOULUKUU

- Oh-ryhmän aikataulun teko kevätlukukaudelle (rehtori, oh-ryhmä).

TAMMIKUU

- Luokkien pedagogiset ryhmät kokoontuvat (rehtori).
- 5.- luokkalaisten lääkärintarkastukset jatkuvat (kth, lo).

HELMIKUU

- Arviointikeskustelun yhteydessä oppimissuunnitelman tavoitteiden tarkistaminen (lo).
- Esioppilaiden, 2.-, 5.- ja 6.- luokkalaisten erityisen tuen tarkistaminen (pedagogisten selvitysten teko sivistysjohtajalle, rehtori, lo, eo, oh-ryhmä).
- Hyvinvointikysely kaikille oppilaille (lo, lv).

MAALISKUU

- Tulevan lukuvuoden opetusluokkien muodostaminen (rehtori, lo, eo).
- Hyvinvointikyselyjen purku (yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä).
- Murrosikäoppitunnit 5. luokille (kth).
- THL:n kouluterveyskysely 4. ja 5.- luokkien oppilaille parittomina vuosina (rehtori, lo).
- THL:n kouluterveyskysely 4. ja 5.- luokkien huoltajille maalis-huhtikuussa parittomina vuosina (rehtori, lo).

HUHTIKUU

- Tulevan lukuvuoden esioppilaiden nivelpalaverit tuen lasten osalta, tiedonsiirto luokka-/ ryhmäjaot. Rehtori kutsuu koolle nivelpalaverit. Palaveriin osallistuvat rehtori (puheenjohtaja), erityisopettaja, esiopettajat, kouluterveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksessa ryhmän opettaja kysyy kirjallisesti luvat vanhemmilta.
- Yleisen tuen lasten osalta tiedonsiirto tapahtuu huhtikuun aikana tarkasti päivitetyn vasun perusteella.
- Siirtyvät vasut arkistoidaan koulussa arkistointisääntöjen mukaisesti.
- Kutsu tutustumisiltaan tulevien esikoululaisten ja 1.- luokkalaisten huoltajille kirjeitse/ Wilma-viestillä (rehtori, esiopettajat, erityisopettaja).
- 6.- luokkalaisten tiedonsiirtopalaveri yläkoulun kanssa (pedagoginen ryhmä).

TOUKOKUU

- Vanhempainillat tulevien esikoululaisten ja 1.-luokkien huoltajille (rehtori, esiopettaja, luokanopettaja, erityisopettaja).
- Tulevien esikoululaisten tutustuminen esikouluun, huoltajat vastaavat lasten osallistumisesta tilaisuuteen (rehtori, esiopettaja).
- Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausunnon perusteella sivistysjohtaja tekee erityisen tuen päätöksen tulevasta esikoululaisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä.
- 1.-, 3., 4., ja 5.- luokkalaisten HOJKS- päivitys tulevaa lukuvuotta varten (rehtori, lo, eo).
- Oppilashuoltoryhmän aikataulutus seuraavan lukuvuoden syksylle (rehtori, oh-ryhmä).
- Tulevien 1.- luokkalaisten tiedonsiirtopalaveri (kth, lastenneuvola).
- Tulevien 7.- luokkalaisten tutustuminen luokkien 7-9 opetustiloihin ja luokanvalvojiin.

17.4. Nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen ensimmäiselle luokalle

Edeltävä TOUKOKUU

- Ennen esiopetusvuoden alkua toukokuussa järjestetään tutustumisilta tuleville esioppilaille ja heidän huoltajilleen.
- Pedagogiset selvitykset laaditaan ennalta esiopetuksen erityisen tuen päätöksiä varten
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välillä käytävät tiedonsiirtopalaverit

ELOKUU

- Yhteisölliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat esikoululaisten osalta elosyyskuussa yksiköittäin.
- Esioppilas jatkaa tehostetussa tuessa, jos lapsella on varhaiskasvatuksessa tehty tehostetun tuen hallintopäätös.
- Lukimat-arvioinnit

SYYSKUU

- Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Arvio on voitu tehdä myös jo viskarivuoden keväällä. Esiopettaja laatii kirjallisen pedagogisen arvion eVakan lomakkeelle hyödyntäen lapsen viimeisintä vasua.
- Oppimissuunnitelman laatiminen/päivitys.
- Eriyisen tuen päätöksen perusteella oppilaalle laaditaan HOJKS. HOJKSin laadinnassa hyödynnetään varhaiskasvatuksessa laadittua vasua ja asiantuntijalausuntoja.
- Leopsit laaditaan ja käydään niihin liittyvät keskustelut huoltajien kanssa
- Lukimat-arvioinnit

LOKAKUU

- Kummi3 –arviointi

JOULUKUU

- Yhteisölliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat esikoululaisten osalta marrasjoulukuussa yksiköittäin.

TAMMIKUU

- Yhteisölliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat esikoululaisten osalta tammi-helmikuussa yksiköittäin.
- Lukimat-arvioinnit

HELMIKUU

- Esikoululaisten ilmoittautuminen kouluun Wilmassa
- Aamu- ja iltapäivätoimintaan ilmoittautuminen
- Lukimat-arvioinnit

MAALISKUU

- Tulevaan esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen ilmoittautuminen

- Yhteisölliset oppilashuoltoryhmät kokoontuvat esikoululaisten osalta maaliskuuhuhtikuussa yksiköittäin.
- Tiedonsiirtopalaveri tulevista tuen oppilaista, missä välitetään opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot. Palaveriin osallistuvat rehtori, erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

HUHTIKUU

- Tulevien ensimmäisen luokan oppilaiden tiedonsiirtopalaverit tuen lasten osalta Palaveriin osallistuvat huoltajat, esiopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, erityisopettaja ja tarvittaessa lapsen tuen järjestämiseen liittyvät toimijat
- Tulevien esiopetusryhmien muodostaminen
- Leops-keskustelut
- Siirtyvät vasut arkistoidaan arkistointisääntöjen mukaisesti
- Lukimat-arvioinnit

TOUKOKUU

- Tulevien ensimmäisen luokan oppilaiden tiedonsiirtopalaverit tuen lasten osalta, tiedonsiirto luokka-/ ryhmäjaot. Rehtori kutsuu koolle nivelvaihepalaverit. Mukana on rehtori (puheenjohtaja), erityisopettaja, esiopettajat, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä mahdollisesti kouluterveydenhoitaja -> luokkien muodostaminen
- Seuraavan syksyn eskareille ja heidän huoltajilleen järjestetään tutustumisilta eskariryhmissä
- Tulevien ensimmäisen luokan oppilaiden kouluun tutustumispäivä
- Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausannon perusteella sivistysjohtaja tekee päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta

JOTON VUOSIKELLO

ELOKUU

- Tutustumista ja ryhmäytymistä
- Lasten taitojen havainnointia
- JOTOn esihenkilöpalaveri esim. joryn yhteydessä
- JOTO-yhteyshenkilöiden palaveri
- Eskarissa LUKIMAT - matematiikan kartoitus alkaa
- Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot
- Syyskuun loppuun mennessä Wilman täpät kohdalleen

SYYSKUU

- Lasten taitojen havainnointia
- JOTO-kauden aloituspalaveri kaikille
- JOTO-ajatuksen herättely lapsissa lähettämällä esim. videoviesti luokkaparille
- Keskustelua JOTO-ajatuksista esim. tiimipalaverissa sekä lasten kanssa
- Koulukurkistukset
- LUKIMAT- kartoitukset jatkuvat
- Leopsit ym. tukeen liittyvät pedagogiset asiakirjat valmiina ja niihin liittyvät keskustelut pidettynä

LOKAKUU

- JOTO alkaa viimeistään syysloman jälkeen! Toteutus keskimäärin 4h/vko
- Yhteinen tutustumiskerta; alueittain tai luokkapareittain kaikki yhdessä
- KUMMI3-kartoitukset alkavat
- HOJKS ja oppimissuunnitelmat

MARRASKUU

- JOTO pyörii alueittain sovitusti
- JOTO-yhteyshenkilöpalaveri
- Yhteistä keskustelua toiminnan alkamisesta, onko heti jotakin muutettavaa?
- KUMMI3-kartoitukset jatkuvat
- Ensitetokyselyitä; aletaan kartoittaa tuen lasten määriä ja tarpeita
- Tulevan erityisopetuksen tarpeen kartoitus (suuret linjat)

JOULUKUU

- JOTO pyörii alueittain sovitusti
- KUMMI3-kartoitukset jatkuvat
- JOTO-yhteyshenkilöt suorittavat jollakin tavalla kyselyn siitä, miten missäkin päin menee

TAMMIKUU

- JOTO kauden arviointi-, tavoitteiden määrittely- ja suunnittelupalaveri kaikille.
- LUKIMAT -kartoitukset alkavat
- HOJKSien ja oppimissuunnitelmien väliarvio

HELMIKUU

- JOTO pyörii alueittain sovitusti
- JOTO-yhteyshenkilöiden palaveri
- LUKIMAT -kartoitukset jatkuvat
- Helmitestit tarvittaessa (1. lk)
- Lukimat (1. lk)

MAALISKUU

- JOTO pyörii alueittain sovitusti
- Eskarivierailut lähikouluun alkavat
- Hajotelmakartoitus esim. Vane

HUHTIKUU

- JOTO pyörii alueittain sovitusti
- Eskarivierailut lähikouluun jatkuvat
- Tiedonsiirrot alkavat
- Ekaluokkien muodostaminen eskarin ja ekaluokan yhteistyönä
- Allu (1.lk)
- HOJKS ja oppimissuunnitelmapalaverit, siirtopalaverit
- Kevätsanelut (1.lk)
- Avustajantarvekartoitus

TOUKOKUU

- JOTO-kauden arviointi- ja tulevan suunnittelupalaveri kaikille
- Kouluuntutustumispäivänä myös JOTO-infoa. Vakaväkeä päivään mukaan?
- Tiedonsiirto jatkuu
- Linjataan mahdolliset ope- tai luokkaparit ensi kaudelle
- JOTOn esihenkilöpalaveri
- JOTO-yhteyshenkilöiden palaveri. Myös uudet mukaan?
- Tilannekatsaus lautakunnalle

KESÄKUU

HEINÄKUU

17.6. Erityisopetuksen vuosikello

<u>VUOSIKELLO/ ERITYISOPETUS 2023-2024</u>		
<u>Aika</u>	<u>Tehtävät</u>	<u>Hoitovastuu</u>
Elokuu	Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tasot (20.9)	Luokanopettajat/luokanvalvojat/veot
Syyskuu	Wilman täpät kohdilleen! Kymppikartoitus 1 (3.-4.lk) ja 2 (5.-6.lk) Lukimat esi-2.lk YKÄ-testi, KTLT(matematiikka) Kummi 3	luokanopettaja / erityisluokanopettajat luokanopettaja / laaja-alaiset erityisopettajat luokanopettaja / laaja-alaiset/ esiopettaja/ erityisopettajat Yläkoulun laaja-alaiset Esiopettajat
Lokakuu	Eo-tilastokoontia Tilannekatsaus lautakunnalle tarvittaessa Hahmotustesti, tarvittaessa(esiopetus) HOJKSit ja oppimissuunnitelmat (pääsääntöisesti)	Eo- koordinaattori Eo- koordinaattori VEO:t, esiopettajat Kaikki opettajat, joilla tuen oppilaita
Marraskuu	Tulevan erityisopetuksen tarpeen kartoitus	Rehtorit, erityisopettajat, VEO:t, eo- (suuret linjat), koordinaattori
Joulukuu	Joulusanelut tarvittaessa	Erytisopettajat
Tammikuu	HOJKSien ja oppimissuunnitelmien väliarvio	Luokanvalvojat
Helmikuu	Helmitestit tarvittaessa (1.lk) Lukimat 1.lk (ma) Lukimat Yläkoulun alakoulukierrokset	Erytisopettajat Erytisopettajat Esiopettajat Yhteiskoulun erityisopetus/opo
Maaliskuu	hajotelmakartoitus (alkuopetus) esim. Vane Kummi 3 tarvittaessa Tulevan erityisopetuksen tarpeen kartoitus	Luokanopettaja / erityisopettaja Esiopettajat Alueellisesti: Eo- koordinaattori, koulukuraattori, koulupsykologi, rehtorit, erityisopettajat, VEOt
Huhtikuu	Siirtopalaverit: 6.-7.lk (erityinen tuki)	Oppilaskohtaisella kokoonpanolla: Oppilas, huoltajat, opettaja, erityisopettaja, koulupsykologi, koulukuraattori, rehtori, yhteiskoulun erityisopetus, eo-koordinaattori
Huhti- toukokuu	Koulutulokkaiden pedagogiset palaverit Allu 1.-6.lk	Esiopettaja, VEO, tuleva erityisopettaja Erytisopettajat Kaikki opettajat, joilla tuen oppilaita

	HOJKS- ja oppimissuunnitelmapalaverit, siirtopalaverit Kevätsanelut 1.-5.lk tarvittaessa Englannin testi 4.lk Avustajatarvekartoitus Nivelkoontipalaveri (6.-7.lk) Tiedonsiirtopalaverit VEO Muualla opiskelevat (koonti)	Erityisopettajat Englannin opettajat Kartoitus kouluittain Yläkoulun erityisopetus, opo VEO- esiopettajat Eo- koordinaattori
Touko- kesäkuu	Tilannekatsaus lautakunnalle (tarvittaessa)	Eo- koordinaattori

17.7. Hyvinvoinnin vuosikello

ELOKUU

- ryhmäytyminen ja kaveritaidot (esiopetus)
- yhteisöllisyys

SYYSKUU

- turvallinen yhteisö (esiopetus)
- itsetuntemus
- *MOVE-testit luokille 5. ja 8. (valtakunnalliset fyysisen toimintakyvyn mittaukset)*

LOKAKUU

- itsetuntemus ja tunteet (esiopetus)
- tunnetaidot
- *luokan hyvinvointikysely ennen syyslomaa*
- *hyvinvointikyselyn purku yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä*

MARRASKUU

- itsetuntemus ja tunteet (esiopetus)
- empatia

JOULUKUU

- itsetuntemus ja tunteet (esiopetus)
- kaveritaidot ja ristiriitojen ratkaisu

TAMMIKUU

- katse tulevaisuuteen (esiopetus)
- media ja hyvinvointi

HELMIKUU

- katse tulevaisuuteen (esiopetus)
- katse tulevaisuuteen
- *luokan hyvinvointikysely ennen talvilomaa*
- *hyvinvointikyselyn purku yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä*

MAALISKUU

- katse tulevaisuuteen (esiopetus)
- rentoutuminen ja rauhoittuminen
- *4.–5. luokkien valtakunnallinen kouluterveyskysely joka toinen vuosi (parittomat vuodet)*

HUHTIKUU

- hyvinvointi arjessa (esiopetus)
- arjen selviytymistaidot
- *8.–9. luokkien valtakunnallinen kouluterveyskysely joka toinen vuosi (parittomat vuodet)*
- *lukion ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoille valtakunnallinen kouluterveyskysely joka toinen vuosi (parittomat vuodet)*

TOUKOKUU

- hyvinvointi arjessa (esiopetus)
- arviointi
- *Oppilaan suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä -suunnitelma on päivitettävä vuosittain*

18. LINKIT

<https://toimintakykyarvio.fi/>

- tältä Valterin sivulta löydät sekä koulunkäytikyvyn arviointiseulan, että toimintakykyarvion

<https://www.valteri.fi/tuote/pieni-huoltokirja-oppimisen-ja-koulunkaynnin-tueksi/>

- tältä sivulta saat ladattua Valterin oppaan, jossa käsitellään opetukseen sekä kasvun ja oppimisen tukeen liittyviä asioita

<https://www.valteri.fi/tuote/pieni-opas-merkitykselliseen-ja-vaikuttavaan-varhaiskasvatukseen/>

- tältä sivulta saat ladattua Valterin oppaan, joka auttaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia vahvistamaan omaa osaamistaan tukea tarvitsevan lapsen huomioimisessa

<https://www.valteri.fi/tuote/koulua-kaymattomat-oppilaat-pieni-opas-koulunkaynnin-tueksi/>

- tältä sivulta saat ladattua Valterin oppaan paljon koulusta poissa olevien lasten ja nuorten kanssa toimiville

<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Lapsen%20sivistyksellisi%C3%A4%20oikeuksia%20vahvistetaan%20sijaishuollon%20aikana%20koulun%20ja%20lastensuojelun%20yhteisty%C3%B6ll%C3%A4.pdf>

- tältä Kuntaliiton sivulta saat tietoa sijoitetun lapsen koulunkäynnistä sijaishuollon aikana

<https://peda.net/jyvaskyla/poske/erityisopetus/nepsy-hanke-tarmo/tarmokkaasti-nepsysta-kasikirja/tarmokkaasti-nepsysta-kasikirja2>

- tältä sivulta löydät Tarmokkaasti nepsystä- käsikirjan e- version (Tarpeen mukainen ja oikea-aikainen tuki neuropsykiatrisissa kysymyksissä)
- käsikirja sisältää erittäin paljon sähköistä lisämateriaalia